

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Herák

Komentovaný překlad: El imperio ultramarino español. In: E. Martínez Ruiz et al. *La España moderna*. Madrid: Istmo, 1992.

Annotated translation: El imperio ultramarino español. In: E. Martínez Ruiz et al. *La España moderna*. Madrid: Istmo, 1992.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní prof. PhDr. Janě Králové, CSc., za poskytnuté rady při řešení složitějších míst v překladu, a dále všem, kteří mě během tvorby této práce podporovali.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. července 2012

.....

ABSTRAKT

Obsahem první části této práce je překlad kapitoly pojednávající o španělském zámořském impériu z knihy nazvané *La España moderna*. Druhou část představuje komentář k tomuto překladu. V něm autor nejprve provádí translatologickou analýzu originálu, jež mu později poslouží pro vytvoření metody překladu. Dále nastiňuje typologii překladatelských problémů a uvádí jejich konkrétní řešení. Překladatelské problémy jsou rozděleny podle úrovně, na níž se vyskytují, tj. lexikální, gramatické, syntaktické a stylistické.

Klíčová slova: komentovaný překlad, metoda překladu, španělské kolonie, Latinská Amerika, indiáni, 18. století, místokrálovství, Bourboni, povstání.

ABSTRACT

The first part of this thesis consists of the translation of a chapter describing the Spanish colonies in America from the book *La España moderna*. Commentary on this translation presents of the second part. The author provides a translation analysis of the original text, using the results later for creating his translation method. Then he proceeds to a typological description of the translation problems and presents an overview of their solutions. The translation problems are divided according to the level on which they appear, i.e. lexical, grammatical, syntactical, and stylistic.

Key words: annotated translation, translation method, Spanish colonies, Latin America, Native Americans, 18th century, vicerealties, House of Bourbon, rebellion.

OBSAH

1. Úvod	7
2. Překlad	8
3. Komentář	30
3.1. PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA ORIGINÁLU	31
3.1.1. <i>Autor originálu</i>	31
3.1.2. <i>Funkce komunikátu</i>	32
3.1.3. <i>Ráz, kód a forma komunikátu</i>	32
3.1.4. <i>Situace a prostředí</i>	33
3.1.5. <i>Adresát a příjemce sdělení</i>	33
3.1.6. <i>Téma a látka</i>	34
3.1.7. <i>Funkční styl a slohový postup</i>	34
3.2. KONCEPCE A METODA PŘEKLADU	35
3.3. PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY NA ÚROVNI LEXIKÁLNÍ	36
3.3.1. <i>Terminologie</i>	36
3.3.2. <i>Vlastní jména</i>	37
3.3.3. <i>Explicace reálií</i>	39
3.4. PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY NA ÚROVNI GRAMATICKÉ A SYNTAKTICKÉ	40
3.4.1. <i>Problematika slovesných časů</i>	40
3.4.2. <i>Polovětné konstrukce</i>	41
3.4.2.1. <i>Infinitivní konstrukce</i>	42
3.4.2.2. <i>Gerundiální vazby</i>	43
3.4.3. <i>Transpozice</i>	43
3.4.4. <i>Explicitace</i>	45
3.4.5. <i>Aktuální větné členění</i>	46
3.4.6. <i>Koheze a koherence</i>	47
3.5. PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY NA ÚROVNI STYLISTICKÉ	48
3.5.1. <i>Délka vět a výčty</i>	48
3.5.2. <i>Modulace</i>	50
3.5.3. <i>Kontextová synonyma</i>	51
3.5.4. <i>Intertextualita</i>	51
3.5.5. <i>Vynechání</i>	52
4. Závěr	54
5. Použitá literatura	55
Příloha – text originálu	57

Seznam použitých zkratek:

O – text originálu

P – text překladu

1. ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je vytvořit funkčně ekvivalentní překlad španělsky psaného odborného textu a doplnit ho o komentář popisující aspekty jeho vzniku. Práce je tedy rozdělena do dvou částí. První část tvoří překlad kapitoly nazvané *El imperio ultramarino español* z díla španělského historika Enriqueho Martíneze Ruize s názvem *La España moderna*. Při překladu jsem zužitkoval mnoho z teoretických poznatků i praktických zkušeností, které jsem během svého studia nasbíral.

Text jsem si vybral zvláště kvůli jeho zaměření. Více než pouhá fakta uvádí také souvislosti a dopady jednotlivých historických událostí na život obyvatel španělských kolonií. Tento sociální rozměr hrál jednu z hlavních rolí při výběru tohoto textu jako podkladu pro mou bakalářskou práci.

Ve druhé části se věnuji popisu jednotlivých aspektů vzniku českého překladu. Nejprve jsem provedl translatologickou analýzu výchozího textu s ohledem na rozdíl mezi jazyky a kulturami originálu a překladu. V dalších kapitolách se soustředím na typologii překladatelských problémů a vysvětluji svá řešení v závislosti na zvolené metodě překladu. Problémy jsou rozděleny podle svého rázu na lexikální, gramatické, syntaktické a stylistické, zahrnují tedy všechny roviny textu.

2. PŘEKLAD

XIII

ŠPANĚLSKÉ ZÁMOŘSKÉ IMPÉRIUM

Fakta a perspektivy

Po dvou stech letech od příchodu Španělů do Ameriky byly pilíře kolonizace této oblasti, upevněné v *Zákonech Indií* (*Leyes de Indias*), podrobeny nespočetným úpravám. Španělský právní aparát se zde opíral o ekonomický protekcionismus v merkantilistickém duchu, systém *encomiendy*, jenž představoval levný způsob obdělávání půdy, z právního hlediska zajišťoval zákonný způsob využití pracovních sil a zároveň plnil i funkci daňovou. Další pilíře představovala státní správa strukturovaná po vzoru španělských království, asimilace indiánského obyvatelstva pomocí jeho christianizace, otroctví jako jeden ze způsobů výroby aj. Absolutní monarchie dosáhla v průběhu 18. století vrcholu své neomezené moci. Jejím výkonem v amerických koloniích byl pověřen místokrál představující zde monarchovo *alter nos*. Nová dynastie, jež v souladu se závětí Karla II. nastoupila na španělský trůn, ani vrtkavé 18. století nebyly předurčeny k zavedení reforem a novinek v tehdejší monopolizovaném světě. Člověk sice ke svému životu změny potřebuje, ale jak napsal Antonio de Guevara *Věci nově zavedené... jen jejich tvůrcům zdají se být podařené*. Pravděpodobně nejdůležitější novinkou na Americkém kontinentě bylo během tohoto století podle F. Moralese Padróna sebepoznávání místních obyvatel, kteří se na svou historii začali dívat jinýma očima. Vědomí sebe sama začali vyjadřovat ve formě *kreolismu*, jenž znamenal předzvěst nacionalismu v 19. století. Jinými slovy, američtí obyvatelé si začali být vědomi své dlouhé historie, a proto špatně snášeli nařízení z metropole, jež tento myšlenkový růst nebrala v potaz a směřovala k přeměně amerických království na zámořské provincie, což prokazovalo španělské koloniální tendence.

Regiony v rámci hranic španělských kolonií měly společné pouze dvě věci – svou různorodost a vzájemnou odlehlost. Ta nebyla způsobena pouze nesmírnými vzdálenostmi, nýbrž také mohutnými přírodními překážkami jako jsou hory, řeky a

moře. Mezi další důvody lze jmenovat omezení způsobená možnostmi dopravních prostředků a nedostatečnou silniční infrastrukturu. Situaci občas ztěžovaly i místní vlády s vlastními politickými a finančními zájmy. Centralizace indiánského světa tak, jak se o to monarchie pokoušela na španělském území vydáním *Dekretů o novém uspořádání* (*Decretos de la Nueva Planta*) v červnu roku 1707, proto zůstala pouhým snem. Jak tvrdí A. González Enciso, „odlehlost Ameriky se zvýraznila souběžně s tím, jak sílil pocit sounáležitosti mezi obyvateli Pyrenejského poloostrova.“ V Americe neexistovalo pravidelné spojení mezi Mexikem a Limou, z nichž se tak staly dva od sebe izolované světy. Během sedmdesáti pěti let tohoto století byla navíc úplně zakázána mořeplavba mezi přístavy v peruánském Callau a mexickém Acapulku, aby se předešlo únikům peruánského stříbra do oblastí Číny a Filipín, což by pro Španělsko představovalo citelnou újmu.

Hluboké vnitřní rozdíly zčásti vysvětlují rozdrobení národů, k němuž došlo po prvním procesu osamostatňování. Stejně pohnutky vedly Venezuelu k tomu, aby si po vzniku místokrálovství Nová Granada snažila zachovat autonomní postavení a stejně jako Louisiana, jež se navíc pokoušela zbavit své vojenské závislosti na Havaně, udržet s madridským dvorem bezprostřední kontakt. Filipínské souostroví bylo následkem španělské ekonomické politiky formálně izolované, ve skutečnosti však udržovalo čilé obchodní vztahy se svými asijskými sousedy. Kalifornie, Nové Mexiko a Paraguay, území oplývající rozsáhlými možnostmi, na druhou stranu strádala kvůli svému „ostrovnímu“ charakteru – obklopovaly je pouště či osídlení neasimilovaných a často i nepřátelských indiánů. Ke zlepšení dopravy mezi regiony nepomáhal ani radiální systém místokrálovských silnic, který vedl z důležitých přístavů do center politické moci a odtud se dále větvil do sídel v okolí. Dopravním uzlem na silnici spojující atlantské a pacifické pobřeží mezi Veracruzem a Acapulkem bylo Ciudad de México. Z něj vedly cesty dále do Guadalajary, Duranga, Santa Fe v Novém Mexiku a k texaské hranici. Původní incké cesty byly z Limy

prodlouženy do Quita, Santa Fe de Bogotá¹ a Caracasu a opačným směrem do důlní planiny v Charcas a dále do Tucumánu, Buenos Aires a Santiaga de Chile.

Americký kontinent představoval ohromný prostor, v porovnání s hustotou zalidnění Starého světa byl však téměř neobydlený. Bylo to ovšem ideální místo pro potvrzení poklesu počtu původních obyvatel po příchodu Evropanů. V průběhu 18. století však počet obyvatel Nového světa výrazně vzrostl. Podle M. C. Garcíi Bernala „18. století nepochybně představuje pro celou španělskou říši období obrody. Španělsko prošlo ekonomickou a politickou obnovou a zároveň se po všech stránkách zotavilo i celé impérium, které se po dlouhá léta topilo v marasmu způsobeném habsburskou monarchií. Ačkoliv lze jen složitě určit souvislost mezi etapami demografického vývoje a historickými událostmi, v tomto případě se postupné zlepšování poměrů v říši na přírůstku amerického obyvatelstva zajisté projevilo.“ Demografové se shodují na tom, že vzhledem k nedostatku dokumentů, jejich lokálnímu zaměření a útržkovitosti nelze přesně určit celkový počet amerického obyvatelstva a důvody jeho zjevného růstu. Na základě dostupných zdrojů je možné vypracovat analýzy pouze na regionální úrovni

Během první poloviny 18. století panovaly mezi růstem počtu obyvatel jednotlivých regionů výrazné rozdíly, proto v tomto období nelze hovořit o všeobecném růstu. V Mexiku se růst obyvatelstva začal projevovat již na počátku století a v jeho průběhu se nezastavil, zatímco v Peru, Nové Granadě a na Yucatánu, který se začíná pomalu vzpamatovávat z demografického poklesu v předchozím století, probíhal proces opačný. „To je důvodem,“ dodává M. C. Bernal, „proč kolem poloviny století nebylo obnovení demografického růstu zatím příliš patrné. Jednoznačné určení jeho počátku dále ztěžují rozpory panující v dosavadních statistikách.“

Ángel Rosenblat založil své odhady počtu obyvatelstva na datech z let 1650 a 1825 a zjistil následující nárůst:

¹ Pozn. přek.: Dnešní Bogota.

	Počet obyvatel v r. 1650	Počet obyvatel v r. 1825
Mexiko	3 800 000	6 790 000
Střední Amerika	650 000	1 580 000
Antily	514 000	2 843 000
Venezuela	370 000	800 000
Nová Granada	750 000	1 327 000
Quito	580 000	1 100 000
Peru	1 600 000	1 400 000
Chile	550 000	1 100 000
Charcas	850 000	2 386 000
Río de la Plata	595 000	
Celkem	10 259 000	19 326 000

Na základě těchto odhadů Rosenblat předpokládá, že ročně přibýlo 65 tisíc osob, z čehož vyplývá, že počet obyvatel mezi lety 1700 a 1750 vzrostl z 13 na 16 milionů. Walter Willcox nicméně tvrdí, že počet obyvatel celé Ameriky poklesl z 13 111 000 v roce 1650 na 12 424 000 o sto let později, v oblastech Ameriky ovládaných Španělskem a Portugalskem (tedy včetně Brazílie) by tato čísla poklesla na 12 109 000 a 9 527 000. José María Delgado sestavil tabulku s daty pro rok 1760, která sám objevil v *Generálním archivu Indií* (*Archivo General de Indias*), a statistikami R. N. Burra a K. F. Graebera pro rok 1800.

	Počet obyvatel v r. 1760	Počet obyvatel v r. 1800
Mexiko	3 200 000	5 800 000
Střední Amerika	800 000	1 200 000
Nová Granada	1 200 000	1 100 000
Venezuela	600 000	800 000
Antily	600 000	900 000
Río de la Plata	800 000	1 000 000
Peru	3 000 000	2 700 000
Celkem	10 200 000	13 500 000

Obecně je přijímán názor, že pokud počet obyvatel v první polovině 18. století rostl, byl nárůst pouze nepatrný. C. M. Bernal dodává: „Ba co víc, počet indiánského obyvatelstva vykázal určitý pokles, nebo alespoň stagnaci a zřetelný úbytek co do poměrného zastoupení ve struktuře obyvatelstva. Z 81,1 % v roce 1650 poklesla tato hodnota podle odhadů na 46 %.“ K těmto číslům je zapotřebí přidat také podíl ostatních etnických skupin – běloši představovali 20 %, černoši 8 % a mestici 26 %. Ángel Rosenblat uvádí následující počet příslušníků etnických skupin ve zmíněných letech:

	Počet v r. 1650	Počet v r. 1825
Běloši	725 000	4 339 000
Indiáni	9 105 000	8 219 000
Černoši a míšenci	1 479 000	10 214 000

Americké obyvatelstvo žilo, stejně jako evropské, převážně na venkově. Tato skutečnost napomáhala migraci obyvatelstva během krize jeho vlastní struktury. Ta byla často oslabena zevnitř, ale většinou za ní stály faktory vnější, pro toto prostředí cizí, např. míšenectví, dočasná nebo trvalá migrace, nemoci aj. Anály z 18. století překypují zmínkami o obdobích sucha, hladomorech a epidemiích, které brzdily demografický rozvoj a způsobovaly migraci obyvatelstva (obvykle do lépe zásobených měst), nespokojenost a násilné reakce, jež často přerostly až v banditsví. K těmto krizím, neoddělitelným společnicím preindustriálních společností, je nutné připočítat časté katastrofy v určitých oblastech Ameriky (výbuchy sopek, zemětřesení, rozsáhlé záplavy, hurikány, epidemie), které často zpustošily celé provincie.

V tomto převážně zemědělském světě hrála města důležitou roli center moci a kultury. Počet jejich obyvatel se v průběhu století zvyšoval a narůstal do závratných výšek. Kolem roku 1800 dosahoval počet obyvatel Ciudad de México 128 tisíc, města Guanajuato a Puebla de los Ángeles měly přibližně 65 tisíc. V Havaně žilo 60 tisíc obyvatel. V Limě pak přes 50 tisíc, stejně tak jako v Buenos Aires. Caracas, Cuzco,

Zacatecas, Mérida, Oaxaca a mnoho dalších mělo mezi 25 a 30 tisíci obyvatel. Častá byla sídla s přibližně 10 tisíci obyvatel.

Nedůvěru, kterou kreolové vůči Španělům pociťovali, bylo možné zmírnit pouze zrovnoprávněním obou skupin. Proto se Koruna rozhodla, i když s velkým zpožděním, přijmout normy směřující k užšímu propojení kreolů s evropským Španělskem. Z toho důvodu začali být přijímáni jako kadeti do významných vojenských jednotek, byla jim vyhrazena třetina církevních prebend a beneficií, roku 1792 byla v Granadě založena Královská akademie pro urozené Američany (*Real Colegio de Nobles Americanos*) a následujícího roku Španělská společnost amerického jezdeckva (*Compañía Española de Caballeros Americanos*), prestižní jednotka při Královské strážii (*Real Cuerpo de Guardias de Corps*).

Velký rozmach periodik v tomto období zaujal i samotného Humboldta. Roku 1722 se v Ciudad de México zrodily *Mexické noviny* (*La Gaceta de México*), o několik let později *Létající Merkur* (*El Mercurio Volante*). V Limě roku 1777 vznikly *Limské noviny* (*La Gaceta de Lima*), roku 1790 *Učený, hospodářský a obchodní deník limský* (*El Diario erudito, económico y comercial de Lima*), následujícího roku přejmenovaný na *Peruánský Merkur* (*El Mercurio peruano*). V Havaně začal být vydáván *Havanský periodický list* (*El Papel periódico de la Habana*), v Quitu *Novinky z kultury* (*Primicias de la Cultura*) a v Bogotě již na počátku 19. století *Novogranadský týdeník* (*Semanario de la Nueva Granada*). Vzrostl také vědecký zájem o tuto oblast, což se promítlo do počtu vědeckých expedic, které měly pro Evropu „objevit“ místní faunu, flóru, zvyky, zmapovat území, hranice, zkrátka Ameriku popsat po vědecké stránce. Mezi jména spojená s místním vědeckým pokrokem patří známý mexický astronom a matematik Velázquez de Cárdenas, fyzik Caldas, botanik a zoolog José Mariano Mociño a jeho společník z Cádizu José Celestino Mutis, oba usazení v Bogotě s finanční podporou Koruny, fyzik Isidro Celis, filozof Caballero, mestic Espejo a dlouhá řádka dalších vědců, které objevování a poznávání Nového světa naprosto uchvátilo. Mezi ně patří

účastníci výpravy přivážející vakcínu proti pravým neštovicím, Alexander Humboldt, Félix de Azara, Jorge Juan, Antonio de Ulloa, Malaspina, Ruiz Pavón, Francisco de Biedma, Juan de la Piedra aj. Někteří z nich se ve svých zprávách snažili zvýšit povědomí zodpovědných vládních úředníků o Americe, jako například kreolští spisovatelé Olavide, Espejo, Santa Cruz, kteří do Madridu zaslali popis možností, které Amerika nabízí. Zvláštní zmínku si zaslouží *Tajné zprávy z Ameriky* (*Noticias secretas de América*) z pera Jorge Juana a Antonia de Ulloy, jež jsou opravdovou studnicí informací pro správu Indií.

Reformy

Když v souladu se závětí Karla II. usedl na španělský trůn Filip z Anjou, stálo impérium na počátku dlouhého období reforem, jež vyústilo v osamostatnění amerických kolonií. Vlády Filipa V. a Ferdinanda VI. představovaly pouze úvod k pozdějším ambicióznějším reformám, jejichž základy položil až Karel III., za klíčový moment pro zesílení reformních snah lze považovat podepsání pařížského míru roku 1763. Obrodné úsilí bourbonské monarchie se však v Americe nesetkalo vždy s nadšením, neboť bylo chápáno jako snaha vlády o centralizaci kontroly nad územím. Reakcemi bývaly výbuchy protireformních hnutí žádajících opačný vývoj. Reformy z pera španělské centrální vlády lze shrnout do dvou skupin. Zaprvé opatření směřující k zavedení pružnější a rozhodnější místní správy, schopné ubránit americké kolonie, a zadruhé opatření na podporu nových obchodních společností. Pro naplnění obou cílů bylo potřeba definitivně odstranit zkorumpovanou habsburskou administrativu a zahájit proces vedoucí k její modernizaci a zefektivnění. To se však ne vždy podařilo.

S reformním úsilím Koruny, jež se v Americe začalo projevovat po podepsání utrechtského a rastattského míru stvrzujících konec války o dědictví španělské, jsou spojena jména jako Macanaz, Feijoo, Ustáriz, Ulloa či Alsedo, již hráli zásadní roli ve formování politických názorů. Dalším z nich byl José de Campillo, který ve svém reformním díle *Nový systém vlády pro Ameriku* (*Nuevo sistema de gobierno para la*

América), dokončeném roku 1743 a vydaném o čtyřicet šest let později, načrtnul komplexní program reform, počínaje „vizitacemi“ v celém impériu, přes vytvoření systému intendencí a zavedením volného obchodu konče. Všechny tyto projekty byly realizovány, nebo alespoň zahájeny, za vlády Karla III.

Zavedení systému *vizitací* bylo jednou z novinek dokazujících snahu Madridu kontrolovat záležitosti v koloniích. Vizitace byly považovány za nebezpečné zasahování do pravomocí králem pověřených vysokých úředníků, kteří se často vizitátorům snažili práci ztěžovat. Argumentovali tím, že poměry v Americe jsou odlišné od situace v evropském Španělsku a že na výkon jejich funkce mají vliv místní zvláštnosti. Časté byly také případy, kdy se úředníci snažili vizitátora přesvědčit, že se na ně nařízení krále nevztahují. Účetní dvory, královské banky, finanční úřady a soudní dvory bývaly v tomto období podrobovány zevrubné kontrole. Jen v místokrálovství Nové Španělsko proběhly v roce 1711 tři vizitace; tu nejvýznamnější však provedl až José de Gálvez mezi lety 1765 a 1771. Navštívil při ní většinu území místokrálovství, nastavil pravidla pro trhy v Jalapě, vytvořil monopol pro obchod s tabákem, rozhodl o zavedení nových poplatků odváděných Koruně, navrhl rozdělení Nového Španělska na dvanáct intendencí a vytvoření Generálního velitelství Vnitřních provincií (*Comandancia General de las Provincias Internas*). Vizitátoři vznášeli na základě poznatků z vizitace obvinění, která později vedla k soudním řízením. Na jejich konci byly v závislosti na provinění pachatelům udělovány pokuty nebo jim bylo nařízeno uhradit obětem odškodné.

Zcela novou institucí převzatou z Francie státníky Filipa V. byla intendencie. Mezi intendanty většinou patřili členové armády se širokými právními, policejními, ekonomickými a válečnými pravomocemi, díky nimž měli větší moc než místní úředníci jmenovaní místokrálem. To bylo důkazem snah o sjednocení struktur veřejné správy. První zkušební intendencie v Americe byla založena v Havaně roku 1764 a po úpravách jejích cílů a pravomocí se rozšířila do Caracasu (1776), Río de la Plata (1782), Nového Španělska (1786) a roku 1790 do Guatemaly, Hondurasu a Salvadoru. Nakonec bylo roku 1803 vydáno Všeobecné ustanovení (*Ordenanza*

General) nařizující vznik intendencí ve všech amerických koloniích. Odpor vůči intendantům se nejjasněji projevoval v tzv. *corregimientech*.² To bylo dáno především rozsáhlou autonomií, kterou v nich městská rada požívala. Dále pramenil z pravomocí intendencie rozhodovat o finančních záležitostech a roli také hrála snaha zefektivnit výběr daní pomocí reforem podobných těm, které platily ve Španělsku. Vytvoření intendencí v Americe se neobešlo bez rozvratu původních mocenských struktur a odporu místního obyvatelstva. Ten se později přeměnil do protestů proti daním, které španělskou Ameriku ovládly v průběhu 18. století.

Mezi další reformní opatření Koruny po válce o španělské dědictví patří vytvoření Sekretariátu Úřadu Indií (*Secretaría de Despacho de Indias*) roku 1714 (do jehož kompetence až do roku 1776 patřilo i námořnictvo), přemístění Kontraktačního domu (*Casa de Contratación*) do Cádizu z popudu José Patiña roku 1717, reforma nadbytečných míst ve státní správě a zrušení možnosti koupit si v ní místo, které po smrti přešlo na dědice atd. Schválení těchto reforem ovšem neznamenal jejich uplatnění v praxi, tyto praktiky byly v indiánské společnosti hluboce zakořeněné a jejich vymýcení tedy velice obtížné. Kupování funkcí probíhalo více či méně skrytě i nadále, a to i v případě nově vytvořených. Koupit bylo možné například i funkci předsedy účetního dvora, v jehož kompetenci bylo dohlížet na účty institucí Královského ministerstva financí (*Real Hacienda*).

Nedlouho po svém nástupu na španělský trůn roku 1701 rozhodl Filip V. o zrušení systému *encomiend*. Důvody byly především daňové – indiánští obyvatelé měli nově platit daň z hlavy přímo Koruně a ne kreolským nástupcům conquistadorů či prvním *encomenderům*. Pod správu Koruny byly zahrnuty všechny *encomiendy*, jejichž představitelé nesídlili v Americe. O dva roky později král rozhodl o tom, že během následujících dvou let bude polovina produkce ze zbývajících *encomiend* použita na pokrytí výdajů spojených s probíhající válkou v Evropě. Ale právě tyto boje donutily krále ustoupit a prodloužit fungování mnoha

² Pozn. přek.: malá správní a územní jednotka odpovídající přibližně městu. V jejím čele stál *corregidor*.

encomiend na dobu neurčitou výměnou za polovinu jejich produkce i během následujících dvou let. Nicméně situace již nenávratně spěla k jejich zrušení. V roce 1707 byly pod královskou správou převedeny encomiendy, v nichž pracovalo méně než 25 indiánů. Ačkoliv bylo časté, že *encomenderi* mizeli beze stopy, udržely se encomiendy v Chile, Paraguayi, Venezuele a na Yucatánu, tedy v okrajových částech impéria. Zde zůstalo odvádění poplatků formou práce povinné i nadále především proto, že se jednalo o nejlepší možný způsob využívání málo úrodné půdy. Encomienda v těchto oblastech díky tomu přežívala až do svého úplného zrušení na počátku 19. století.

Další novinkou, kterou v Americe Filip V. zavedl, bylo roku 1717 vytvoření v pořadí třetího místokrálovství, nazvaného Nová Granada. Mělo za úkol vybudovat obranná opevnění v Panamské šíji a koordinovat obranu Thierry Firme³ a karibských ostrovů. Za jeho vznikem také stála potřeba zlepšit fungování administrativy a soudní moci a další důvody převážně strategického, ekonomického a obchodního rázu. Od tohoto okamžiku získala města Portobelo, Cartagena, Santa Marta, Maracaibo, Cumaná, ostrovy Margarita a Trinidad a další místa nezávislost na příliš vzdálené Limě a opravdovou kontrolu nad svým územím. Mohla tak kontrolovat pašeráctví a mařit různé snahy podobné té z roku 1699, kdy se Skotové pokusili v provincii Darién vytvořit svou kolonii. Audiencie v Santa Fe, Panamě a Quitu přestaly být po vzniku nového království závislé na Peru. První místokrál, Jorge Villalonga, však madridskému dvoru zaslal zprávy o tom, že vytvoření nového místokrálovství zatím není vhodné. Rozhodnutí o jeho vzniku tedy definitivně vstoupilo v platnost až roku 1739, tzn. dvacet jedna let po původním termínu.

Až José de Gálvez, vysoký funkcionář, jenž znal americkou realitu osobně a podrobně zanalyzoval její problémy, po svém nástupu do funkce sekretáře Úřadu Indií roku 1776 výrazně uspil proces reforem ve státní správě. Gálvez na Sekretariát Indií nastoupil s detailně promyšleným reformním programem. Proto ještě v témže

³ Pozn. přek.: území na severním okraji jihoamerického kontinentu, zahrnující území dnešní Venezuely, Kolumbie a Panamy.

roce vzniklo v pořadí čtvrté místokrálovství – Río de la Plata, Generální velitelství Vnitřních provincií Nového Španělska a byla zorganizována vizitace místokrálovství, jež zatím osobně nenavštívil, tj. místokrálovství Peru a Nové Granady. Později rozhodl o rozšíření intendencí do celé Ameriky. Z jeho podnětu vznikl Generální kapitanát (*Capitanía General*) ve Venezuele, Audiencie v Caracasu a Buenos Aires, Královský soud (*Tribunal Real*) Nového Španělska, založil Mexickou hornickou akademii (*Colegio de Minería de México*), Filipínskou obchodní společnost (*Compañía de Filipinas*) a vytvořil funkci Regenta Audiencí.

Ze všech reforem z pera nejaktivnějšího člena rodu Gálvezových (jeho bratr Matías byl místokrálem v Mexiku a jeho synovec Bernardo tamtéž hrdinně bojoval proti Angličanům během americké války o nezávislost) bylo tou nejpůsobivější vytvoření místokrálovství Río de la Plata. Jeho cílem bylo zastavit brazilskou expanzi, hlídat přístupovou cestu k Tichému oceánu a kontrolovat pašeráctví. Kromě vlastního území spadalo pod pravomoci nového místokrálovství celé Chile a audiencie v Charcasu⁴, kde se místní správa opírala především o těžbu. Naprostou nutnost dále představoval vznik Velitelství Vnitřních provincií Nového Španělska, o němž se sám Gálvez zmínil již ve zprávě o vizitaci tohoto místokrálovství roku 1765. Bylo tak naléhavé, že Karel III. jeho vytvoření posvětil již roku 1770, ačkoliv skutečně začalo fungovat až po Gálvezově nástupu do čela Sekretariátu. Generální velitelství spravovalo všechny oblasti života a bylo na Mexiku částečně nezávislé. Zahrnovalo území Kalifornie, Sonory, Nového Biskajska, Nového Mexika, Coahuily a Texasu. L. Navarro uvádí, že velitelství bylo ve skutečnosti neformálním místokrálovstvím potřebným pro španělskou vojenskou expanzi severovýchodním směrem. Osvědčilo se jako bariéra proti nežádoucí migraci indiánů v této oblasti a také proti severoamerickým výpravám. Generální kapitanát ve Venezuele společně s intendencí a audiencí v Caracasu dodaly tomuto území politicko-správní jednotu tím, že oblasti Maracaibo, Cumaná, Caracas, Guayanu a ostrovy Margaritu a

⁴ Pozn. překl.: dnešní Sucre.

Trinidad spojily v jeden územní celek. Díky tomu získal severní okraj Jižní Ameriky svou vlastní identitu, a v místokrálovství se tak zmírnily obavy plynoucí ze závislosti na Bogotě.

Obnovení obchodu mezi Španělskem a Amerikou, jež Francie důsledně sledovala, vedlo roku 1705 k vytvoření Výboru pro obnovení obchodu (*Junta de Restablecimiento del Comercio*). Měl za úkol sledovat oživení upadajícího obchodního ruchu, zděděného po předchozí administrativě. Roku 1713 vznikl Finanční a obchodní výbor (*Junta de Hacienda y Comercio*), tvořený členy Rady pro finance a Rady Indií, jemuž předsedal stejný člověk jako Radě Indií. Cíle obou rad se překrývaly a usilovaly o částečné či úplné uvolnění mořeplavby mezi Španělskem a jeho koloniemi. Jedním z plánovaných kroků bylo vytvoření rozsáhlé společnosti se španělskými a zahraničními akcionáři, jejímž účelem bylo získat dostatek financí pro využití veškerého potenciálu zámořského obchodu. Nakonec se však prosadil tradiční způsob, zavedený roku 1720 Filipem V. v *Projektu galeon a flot* (*Proyecto de galeones y flotas*), který obnovil systém mořeplavby v konvoji. Prvního června z Cádiz vyplouvala *flota* (flotila) z Nového Španělska a prvního září galeony z Tierry Firme. Nicméně množství mezinárodních bojů donutilo Španělsko tento systém opustit a zavést nový, v jehož rámci byly od roku 1739 vypravovány lodě jednotlivě.

Obchodní společnosti (*Compañías de comercio*) na Americkém kontinentě vznikly až v 18. století, tj. se stoletým zpožděním a měly sloužit k lepšímu využití obchodních transakcí mezi metropolí a koloniemi. Vytvoření Společností bylo ztíženo zvláštním systémem zužitkování pracovních sil používaným v Americe. Nové společnosti francouzský model napodobovaly jen částečně. Jejich zástupci totiž na rozdíl od Francouzů neměli politické ani vojenské úkoly, díky nimž se Francii podařilo o století dříve uskutečnit svou expanzi do zámoří.

Nové obchodní společnosti se objevily v Galicii, Baskicku a Katalánsku, což znamenalo ztrátu exkluzivního postavení Andalusie. Když navíc získaly právo odplovat do amerických provincií přímo, svůj monopol ztratil také cádizský

přístav. Společnostem byly přiděleny pozemky na okraji zájmu *Casy de Contratación*. Některé nově vytvořené společnosti zkrachovaly, jako například z Montesacra v Hondurasu, založená roku 1707. Mezi důležité obchodní společnosti založené v 18. století lze zařadit Honduraskou (1714), Gipuzkoanskou působící v Caracasu (1728), Galicijskou v Campeche (1734), Sevilskou v San Fernandu (1740), Havanskou (1740), Barcelonskou v Cumaná (1752), společnost Pěti hlavních cechů madridských (1784) a Filipínskou (1785).

Z obchodních společností založených v prvním období bourbonské reformace ustály nápor času a válečných událostí a dosáhly většího významu pouze tři. Havanská obchodní společnost, s počátečním kapitálem ve výši 1 milionu reálů, z nichž 50 tisíc vložil Filip V., získala monopol na obchodování s kubánským tabákem a na vývoz cukru a kůží. Byla také dočasně osvobozena od přístavní daně. Na oplátku za takové výhody se společnost zavázala v oblasti omezit pašeráctví a zajišťovat každoroční dodávky pro posádky na Floridě. Gipuzkoanská obchodní společnost se sídlem v Bilbau a působící v Caracasu disponovala základním kapitálem ve výši přibližně 1,5 milionu reálů (Filip V. přispěl 100 tisíci). Měla exkluzivitu na obchod s venezuelským kakaem, kůžemi, tabákem a indigem. Aby společnost podpořila svůj obchod, zajistila si pomocí poskytování půjček a dalších výhod zemědělcům rozšíření plantáží kakaa. Narazila však na vážné obtíže – místní obyvatelstvo se jejím rozkazům nechtělo podříditi, navíc se mezi kanárskými a baskickými kolóny začaly objevovat rozepře. Dále vznikaly neshody kvůli svévolnému určování cen kakaa. Třetí nejdůležitější z nově vytvořených společností, které mohly požívat výhod při obchodování s Amerikou, byla společnost Barcelonská. Svůj kapitál využívala na obchod s bavlnou v Guyaně a Cumaná.

V roce 1765 započalo Španělsko sérii nepatrně liberálních opatření vedoucích k posílení zámořského obchodu. V jejich rámci bylo sníženo daňové zatížení obchodu s Antilami a povolen přímý obchod mezi přístavy v Barceloně, Cartageně, Alicante, Malaze, La Coruni, Santanderu a Gijónu na jedné straně a Kubou, Santo Domingem, Portorikem, Margaritou a Trinidadem na opačném břehu oceánu.

Předkladatelé tohoto návrhu se klonili k postupnému zrušení Obchodních společností. O tři roky později specifické okolnosti v Louisianě způsobily, že byl v této provincii zaveden stejný režim jako pro Antily, navíc mohla obchodovat přímo s Francií. Tato výjimka byla o pár let později zrušena, zároveň byl ovšem povolen volný obchod mezi Louisianou a Kubou. Výhody vytvořené v opatřeních z roku 1765 se roku 1770 rozšířily i na Yucatán a do Campeche a roku 1776 na Santa Martu a do Río Hacha. Zároveň bylo vydáno svolení k tomu, aby se španělské přístavy Ferrol, Santa Cruz de Tenerife a Palma de Mallorca také mohly obchodu s Amerikou účastnit.

Současně se přistoupilo k revizi nařízení, jež omezovalo obchod mezi přístavy na pacifickém pobřeží Severní a Jižní Ameriky. To bylo původně vydáno především proto, aby se Peru zamezilo obchodu s Čínou a Filipíny, jelikož by způsobil masivní úniky stříbra do této oblasti Asie. Zároveň byl Caracaské společnosti udělen monopol na obchod s kakaem z Nového Španělska, což poškodilo dalšího významného producenta kaka, ekvádorský Guayaquil. Roku 1774 vydal španělský král výnos umožňující volnou mořeplavbu mezi pacifickými přístavy v Peru, Nové Granadě, Guatemale a Novém Španělsku. Z této obchodní výměny bylo však vyloučeno zboží pocházející z Číny a Španělska.

12. října 1778 bylo konečně vydáno rozhodnutí o uvolnění obchodu mezi Španělskem a Amerikou. O jeho nutnosti se hovořilo již od roku 1713 a roku 1754 bylo podpořeno tajemníkem státu pro námořnictvo a Ameriku Juliánem de Arriagou. Tímto ustanovením se povoloval přímý obchod mezi dvanácti přístavy ve Španělsku (Santander, Gijón, La Coruña, Sevilla, Cádiz, Malaga, Cartagena, Alicante, Tortosa, Barcelona, Palma de Mallorca a Santa Cruz de Tenerife) a dvaceti čtyřmi v Americe (Campeche, New Orleans, Cartagena de Indias, Río Hacha, Trinidad, Margarita, Montevideo, Buenos Aires, Concepción, Valparaíso, Arica, Callao, Guayaquil; sedmi antilskými – Havana, Santiago de Cuba, Santo Domingo, Port of Spain aj. a čtyřmi dalšími ve Střední Americe). Na toto opatření navázalo nutné snížení poplatků uvalených na zámořský obchod a jejich redukce na jediný, který byl oproti původní

částce nižší. Nicméně svoboda obchodu udělená v tomto význačném a dlouho očekávaném ustanovení nebyla stoprocentní. Neplatila totiž pro přístavy ve Venezuele (v nichž měla i nadále monopol Gipuzkoanská obchodní společnost) a klíčové body Nového Španělska – Veracruz a Acapulco. Výhod volného obchodu mohly tyto přístavy využívat až od roku 1789 po definitivním upuštění od systému flot. Dalším důvodem byl roku 1785 zánik Caracaské obchodní společnosti, jejíž kapitál byl převeden do Filipínské královské společnosti.

Skutečné dopady nařízení o volném obchodu mezi Španělskem a Indiemi nelze jednoznačně určit, neboť se země bezprostředně po jejich zavedení zapojila do americké války za nezávislost. Tento válečný konflikt opět vážně narušil pravidelné spojení, a to i přes snahy chránit práva nezúčastněných zemí a považovat náklad jejich lodí za neutrální a další rozvoj v oblasti mezinárodního práva. Nelze popřít, že přímé spojení mezi Španělskem a jednotlivými koloniemi v době, kdy bylo vzhledem k vzájemné závislosti nutné posílit pouto mezi oběma regiony, napomohlo rozvoji na obou stranách. Existence *Casy de Contratación* postrádala po vydání tohoto nařízení smysl, a byla proto roku 1790 nahrazena soudy nákladu (*Juzgados de Arribadas*), které měly za úkol kontrolovat, zda náklad odpovídá veškerým mandátům, protokolům, objednávkovým a dodacím listům.

Vnitřní nepokoje

Španělská Amerika byla v průběhu 18. století svědkem řady závažných sociálních nepokojů a násilných povstání různého původu. Jejich účastníci, indiáni a kreolové, vystupovali v některých případech společně, v jiných bránili pouze vlastní zájmy, a někdy dokonce bojovali proti sobě. Místokrálovské úřady ve svých hlášeních mnohokrát upozorňovaly madridský dvůr na nebezpečí hrozící ze strany independentistických hnutí. Náladu v oblasti také ovlivnilo dosažení nezávislosti třinácti amerických kolonií a pomoc, kterou jim pro to Španělsko poskytlo. Madridu dělala vzrůstající nespokojenost v amerických provinciích velké starosti. Proto roku 1783 hrabě Aranda, prozatímní tajemník Kanceláře pro všeobecné záležitosti

(*Despacho Universal*), Karlovi IV. Španělskému navrhnul, aby nechal vytvořit autonomní království Mexika, Peru a Tierry Firme, na jejichž trůny by dosadil své syny či bratry. Zároveň by došlo ke změně ve vnitřním členění španělské říše a z Karla IV. by se stal císař. Tento projekt se nakonec neuskutečnil. Přibližně o dvacet let později však začal nezvratný proces vedoucí k odtržení amerických království od Španělska.

Z velkého množství nepokojů na americké půdě v průběhu 18. století, z nichž velkou část tvořila povstání indiánů (např. v Pomallactě v království Quito roku 1730), se na královský dvůr donesly zprávy jen o těch nejkrvavějších. V jejich případě se však jednalo o vzpoury proti bourbonským reformám a nikoliv za odtržení oblasti od Španělska. Vzbouřenci ve svých prohlášeních opakovali věrnost králi a odsuzovali špatnou vládu, málokdy ale vyjadřovali politické požadavky.

První ze vzpour, povstání komunérů (1718-1735) namířenému nejprve proti asunciónskému guvernérovi, se účastnili kreolové i Španělé. Rozzuřila je jeho podpora jezuitským „doktrínám“, neboť právě tento řád místní kolóni obviňovali z toho, že se zmocnil nejvhodnějších polí pro pěstování maté a způsobil nedostatek indiánské pracovní síly tím, že domorodcům dovoľoval pracovat pouze v tzv. *redukcích*, tj. jezuitských osadách, v nichž žili pokřtění indiáni. Podle Luise Navarra „povstání komunérů odráží frustraci místních při pohledu na hospodářskou prosperitu guaranských *redukcí*, jejichž hodnota ročního vývozu, navíc osvobozeného od daně, činila přibližně sto tisíc reálů.“ Kromě těchto důvodů ekonomického rázu stála za vzpourou také snaha městské rady, složené ze zástupců místních obyvatel, získat větší moc než ostatní úřady. Vzbouřence dále dráždila závislost na audiencii v Charcasu a přezíravost ze strany místokrálovského úřadu v Limě. José de Antequera, státní zástupce u Královské audiencie, podporoval asunciónskou městskou radu, zatímco místokrál stál na straně guvernéra a jezuitů. Antequerův odpor proti příkazům z Limy ještě zesílil poté, co nechal guvernéra zadržet a musel vzdorovat armádě, kterou proti němu vyslal guvernéř z Buenos Aires. Situace zůstala beze změny až do roku 1730, kdy nová výprava vedená Brunem de Zabalou

Asunción dobyla. Antequera musel uprchnout do Charcasu, odkud byl poslán před soud v Limě a roku 1731 popraven. Povstání ale pokračovalo dál. AsunCIÓNská obecní rada v čele s Fernandem Mompóem se vzbouřila znovu, sesadila nového guvernéra a vyhnala ho z města. Bruno de Zabala se roku 1735 vrátil s armádou indiánů sestavenou jezuity a komunéry v Tabapy porazil. Skoncoval tak s povstáním a zabránil jeho dalšímu rozšíření.

Povstání proti Gipuzkoanské společnosti v Caracasu roku 1749 doslova otřásl celým Španělskem a Amerikou. Luis Navarro ho popisuje takto: „Nejednalo se o vzpouru indiánů nebo černošských otroků proti svým pánům, ani o povstání spodiny proti vládnoucím vrstvám. Akci podněcovaly a živily bývalé místní elity, vlastníci a původci bohatství země, zkrátka osoby, jež bylo možné považovat za představitele zájmů Venezuely. Povstalci tak jednali proto, že kvůli privilegiím státní obchodní soustavy přicházeli o výdělky, které by mohli ze svého zboží získat na volném trhu.“ Sřety mezi kolonií a španělskou Korunou způsobené bezohledným merkantilismem Obchodní společnosti, jež vykazovala až nebezpečné úspěchy při řízení a obraně území a dokázala vždy hradit své výdaje, postupně přerostly ve sřety mezi místními. Osoby původem z Kanárských ostrovů a místní kreolové poškození Obchodní společností se vzbouřili proti Baskům, kteří společnost zastupovali. Juan Francisco de León, vůdce této vzpoury, proti obchodníkům shromáždil tisíce zemědělců a chovatelů dobytka. Povstalci se vydali směrem do Caracasu, z nějž místní guvernér Castellanos uprchl do La Guairy, a město získali na svou stranu. Zprávy z roku 1750 z pera markýze Ensanady popisující zchudnutí regionu po pádu cen kakaa určovaných Gipuzkoanskou společností snad nemohly být hrozivější. Caracaská vláda se vůči povstalcům podřídila a společnost zrušila. Avšak nová vláda Felipe Ricardose, která do města vstoupila s vojenskou podporou, nechala hlavní představitele povstání uvěznit a Gipuzkoanskou společnost obnovila. Avšak řada změn, jako bylo přijímání kreolů do Společnosti, přemístění jejího sídla do Madridu a vytvoření zvláštní komise pro regulaci cen kakaa proto, aby se předešlo chybám z minulosti, projevy nesouhlasu umlčela a dovolila Společnosti

přežít až do roku 1778, kdy byla smrtelně raněna vydáním dekretů o volném obchodu.

Od poloviny století byly jižní provincie zasaženy výbuchem vzpour indiánů a kreolů proti daním. Vypukla bouřlivá povstání indiánů, například v Riobambě roku 1764 protestující proti sčítání lidu a částečně s indigenistickými požadavky. Roku 1765 proběhlo povstání v Quitu. Povstání v San Miguelu z roku 1765 se stavělo proti daním, v San Ildefonsu roku 1768 proti tvrdé práci, již museli indiáni snášet v továrnách na textil. V San Felipe se místní roku 1771 vzbouřili proti sčítání obyvatel. Ačkoliv vůdci rozsáhlého povstání v Otavalu (1777) měli v plánu dobýt Pasto, Quito a Guayaquil, nepokoje nepřerostly ani hranice corregimienta. Další zárodky indiánského odporu se objevily v Peru, např. v Chucuitu (1764), Sicasice, Machace a Chulumani (1771), Santiagu de Chuco (1773), Patazu a Chumbivilcasu (1774) aj. Roku 1778 se vzbouřilo obyvatelstvo ekvádorského Guana proti daňovému zatížení produktů denní spotřeby, celním poplatkům a sčítání obyvatelstva. Místní se totiž obávali, že jde o způsob, jak získat dostatek informací pro zotročení mladých indiánů. Roku 1780 došlo k řetězové reakci: města Ambato, Pelileo, Quisapincha, Píllaro, Baños a Pallatanga se vzbouřila proti daňovým reformám, clu, poplatkům z pálenky a špatné vládě, v roce 1781 je následovaly Guaruto, Cayambre a opět Riobamba, kde indiáni a mestici vytvořili společnou radu, která rozhodla o zrušení daní. Předseda Královské audiencie v Quitu León Pizarro se rozhodl zajít ještě dále a ke konci roku 1781 veškeré reformy zrušil. Nebyl totiž schopný uhasit tolik požárů naráz – rozsáhlé povstání v oblasti a anglické loďstvo u břehů země.

V Neivě v místokrálovství Nová Granada došlo v srpnu roku 1767 k povstání komunérů. V čele povstalců bouřících se proti zvýšení daní ze zisku z obchodu s tabákem stál Juan Ascencio Perdomo. Guvernér Miguel Gálvez dokázal tuto vzpouru zadusit v zárodku, její vůdce byl však zadržen až o pět let později. Nic nenasvědčovalo výbuchu násilí, který 16. března 1781 otřásl Socorrem. Této vzpoury se účastnili prostí lidé (šp. *gentes del común* – *comuneros*), k nimž se přidali kreolové, mestici a indiáni, poškození opatřeními zavedenými roku 1780 intendantem

Gutiérrezem de Piñeres zakazujícími pěstování tabáku, pálení kořalky a zvyšujícími clo a daň z prodeje. Účastníci povstání pod heslem „Ať žije král a zemře špatná vláda“, které schvalovaly, ne-li dokonce podporovaly některé privilegované společenské vrstvy hlavního města Santa Fe de Bogotá, obrátili svůj hněv proti státním obchodům s tabákem a pálenkou. Ve městech Tunja a Cúcuta se k povstalcům přidalo 25 tisíc mužů, společně se vydali směrem na Santa Fe a ve městě Puente Real odzbrojili malý vojenský oddíl vyslaný Královskou audiencí. Jelikož se král v tu dobu nacházel v Cartageně, Audiencie začala s povstalcí jednat. V jejich čele stáli Juan Francisco Berbeo, José Antonio Monsalves, José Antonio Estévez, Salvador Plata a potomek kasika z Funzy Ambrosio Pisco. Soudci Audiencie si nejprve stěžovali na nátlakový způsob jednání ze strany povstalců, ale aby předešli vyhrocení situace, souhlasili s kapitulací. Její písemná forma byla sepsána a stvrzena 8. června. Bylo v ní vyjednáno snížení daně z prodeje na 2 % a její uplatňování pouze na určité obchodní artikly, úplné zrušení daně ze zboží, z obchodních transakcí a opatření chránících španělský obchodní monopol. Dále v ní bylo dohodnuto navrácení salin indiánskému obyvatelstvu, přednostní právo pro kreoly při obsazování postů v administrativě a jmenování Juana Franciska Berbea, vůdce komunérů, corregidorem Socorra. Místokrál sice úmluvy ze Zipaquirá neuznal, situace se přesto až na pár vážnějších incidentů uklidnila. Jedním z nich bylo povstání v provincii Antioquia, dalším činy komunérského předáka Josého Antonia Galána, kterého nakonec zadrželi jeho vlastní lidé, a skončil na popravišti. Po složení zbraní udělil místokrál Flórez 20. října 1781 všem komunérům milost a generální pardon.

V Peru byly konflikty násilnější. Poprvé se proti reformám zavedeným místokrálovskou administrativou vzbouřili roku 1776 obyvatelé Urubamby. Místní corregidor si zachránil život jenom díky pomoci arcibiskupa z Cuzca. V následujícím roce obyvatelé Llaty obrátili svůj hněv proti vůdcům repartimenta; ve stejném roce se ve městech Chota, Lambayeque, Conchucos a Huánaco vzbouřili černoši a mulati proti výběrčím daní. Důvodem ozbrojených střetnutí ve městech Yungas, Huaraz,

Huancavelica, Cuzco, Pasco, Jauja a Huaylas roku 1778 bylo zvýšení daně z prodeje. Na počátku roku 1780 přepadli povstalci v Arequipě, La Pazu a Cochabambě místní celnice a donutili městské rady snížit daně z prodeje zboží.

4. listopadu téhož roku vyburcoval náčelník z kmene Surinamů José Gabriel Condorcanqui indiánské obyvatelstvo ke vzpouře, která do té doby neměla obdoby. Její rozsah a souběh s povstáním komunérů v Socorru a vyčerpávajícím konfliktem s Anglií v rámci americké války za nezávislost (jež pro Španělsko představovala prioritu) doslova otřásl místokrálovskými úřady i španělským dvorem.

Condorcanqui, mestic šlechtického původu, se prohlašoval za nástupce inky Túpaca Amarua, jehož jméno také začal používat. Jako syn indiánského náčelníka absolvoval jezuitskou školu svatého Františka Borgii v Cuzcu. Měl solidní příjmy plynoucí z dolů, polí a obchodu s tažnými zvířaty (vlastnil jich více než 350) a svůj původ a sociálně finanční situaci dával rád najevo. Guillermo Lohman uvádí následující dobové svědectví: „Ve vznešených rysech jeho přísné tváře se úsměv objevoval jen zřídka, neboť jeho duše dlela stále v jeho nitru (pokud lze o takovém štěstí hovořit) zaobírajíc se závažnými otázkami. Své srdce neotevíral snadno a nesnažil se o to ani u druhých, měl talent, ale ne vždy ho dokázal správně usměrnit. Přátel měl pomálu, ale ke všem se choval čestně a přívětivě. Dokázal strpět opovážlivé výroky druhých, ale věděl kdy zakročit. Nikdy nepromarnil příležitost k pomstě.“ Důvodem povstání byla opět nespokojenost s vládou a zneužívání moci ze strany corregidorů, kteří indiány vydírali a nutili je kupovat si nepotřebné produkty pod záminkou, že to tak vyžaduje merkantilistický systém. Na základě studia pěti dokumentů vytvořil Manuel Lucena přehled hlavních politických myšlenek Túpaca Amarua. První z nich lze vyvodit z falešného královského výnosu nařizujícího popravu corregidora Arriagy, v němž požadoval zrušení cla, daně z prodeje a tzv. *mity*⁵. Druhým bodem bylo vymýcení „veškerých poplatků uvalených na můj národ,“ jak popsal v dopise biskupovi z Cuzca z 12. prosince 1780. Zatřetí požadoval

⁵ Pozn. přek.: Způsob odvádění daní a poplatků formou nucené práce

vytvoření audiencie v Cuzcu, začtvrté zrušení systému corregidorů a repartimient a zapáté dosazení do čela každé ze tří indiánských provincií člověka indiánského původu podle návrhu z dopisu městské radě v Cuzcu z 3. ledna 1781.

Popravě corregidora z Tinty Antonia Arriagy 10. listopadu 1870 předcházela řada kroků, které měly dodat zdání, že o rozsudku nad zkorumpovaným úředníkem rozhodl král Karel III. Po vykonání poprav následovaly zločiny proti španělskému zboží a osobám. Pomocí výzev indiánskému a kreolskému obyvatelstvu dokázal Túpac Amaru sestavit stále se rozrůstající armádu čítající zpočátku šest tisíc špatně vyzbrojených mužů. Tažení se zastavilo pouze v Sangarará, kde rebelové 18. listopadu zmasakrovali jednotku tvořenou šesti sty indiány a několika Španěly vyslanou corregidorem z Cuzca. Koncem roku Túpac Amaru zahájil obléhání tohoto města s podporou 20 tisíc mužů, ale město nakonec kvůli obraně místních a příjezdu posil z loajálních provincií dobýt nedokázal. Condorcanqui se tváří v tvář vojenským jednotkám a milicím čítajícím celkem 170 tisíc mužů vedeným samotným místokrálem rozhodl svůj oddíl z obléhání Cuzca stáhnout. Útěk se mu ale nezdařil a 6. dubna 1781 se v bitvě u Tinty jeho vojsko nemohlo měřit s místokrálovými jednotkami. Náčelník Túpac Amaru byl převezen do Cuzca a 18. května popraven novým způsobem převzatým z Francie – rozčtvrcením.

Vliv hnutí Túpaca Amarua s jeho smrtí upadl. Z jeho poslední výspy, provincie Charcas, v níž Julián Apasa (nechával si říkat Julián Túpac Cantari) šest měsíců obléhal La Paz, se revoluční nákaza rozšířila do měst Salta, Jujuy a La Rioja na jedné straně, a do Orura a Santiaga de Chile na straně druhé. Po ukončení vojenských operací, které skoncovaly se všemi ohnisky odporu, udělil místokrál Areche generální milost všem účastníkům nepokojů s výjimkou jejich vůdců a vyhlásil roční osvobození od daní. Toto opatření mělo paralyzovanému hospodářství poskytnout dostatek času na zotavení.

3. KOMENTÁŘ

3.1. Překladatelská analýza originálu

V této kapitole se zaměřím na popis faktorů, které stály za vznikem originálního textu. Charakteristiku provedu s přihlédnutím k jejich funkci v kontextu originálu a pokusím se nastínit, jaké problémy z této skutečnosti plynou při překladu do češtiny. Důraz věnuji především rozdílům mezi adresátem originálu a adresátem překladu vzhledem k tomu, že se má metoda překladu zaměřuje především na zpřístupnění textu českému čtenáři. Soustředím se také na popis funkčního stylu a převládajícího slohového postupu. Ty jsou totiž určující pro výběr lexikálních, syntaktických a stylistických prostředků překladového textu.

3.1.1. Autor originálu

Autor knihy, z níž pochází překládaný text, Enrique Martínez Ruiz, je profesorem moderních dějin na Universidad Complutense v Madridu. Je autorem více než dvou set publikací, v nichž se zabývá především dějinám vojenství a institucí. Nevěnuje se ovšem pouze odborné literatuře, napsal také několik beletristických děl. S velkým úspěchem vydal historický román *El castellano de Flandes*, jenž zatím nebyl do češtiny přeložen. Předsedal Španělské nadaci pro moderní dějiny (Fundación Española de Historia Moderna) a je zakládajícím členem a prvním předsedou Asociace pro studium války za nezávislost (Asociación para el Estudio de la Guerra de la Independencia).

Z uvedeného přehledu je patrné, že je autor uznávaným odborníkem na danou oblast. Velmi dobře ovládá kód komunikace, jinými slovy zná žánrově stylistické normy používané v teoreticky odborných textech. To se projevuje například ve vytváření rozvětvených souvětí, potlačení osobnosti autora pomocí užití neosobních forem (v tomto případě především pasivních konstrukcí) či explicitním vyjadřování meziproporčních vztahů prostřednictvím konektorů. (Králová 2012: 75)

3.1.2. Funkce komunikátu

Jak uvádí Čechová (1997: 51), všechny projevy pronášené s cílem přinést určitou informaci mají základní funkci sdělnou, která se dělí na další specifické funkce. V případě odborných textů (ke kterým se řadí i překládaný text, viz oddíl 3.1.7.) se hovoří přesněji o funkci odborně sdělné. Jejím cílem je podání přesné, jasné a relativně úplné informace s důrazem na pojmovou stránku sdělení. (Čechová 1997: 148) Tato tendence se v analyzovaném textu projevuje především v informační nasycenosti souvětí, která obsahují hned několik nových informací naráz. Při překladu jsem musel informace zachovat, s ohledem na českou syntax jsem často přistoupil k rozdělení souvětí na více částí.

3.1.3. Ráz, kód a forma komunikátu

Ráz komunikátu je veřejný a formální, s čímž také souvisí použitý prestižní kód projevující se na všech rovinách výstavby textu, tj. ve výběru lexika, syntaktických a stylistických prostředků. Autor užívá bezpříznakových výrazů a jazykových prostředků tak, jak to vyžadují žánrově stylistické normy daného útvaru. Adresát je v textu nepřítomný, autor se na něj neobrací ani pomocí jinak běžného inkluзивního plurálu. Text je připravený, což lze tvrdit například z velkého množství citací děl jiných autorů či chronologického postupu při popisu jednotlivých historických událostí.

Po formální stránce je kapitola rozdělena do čtyř oddílů, z nichž byly pro potřeby této bakalářské práce přeloženy pouze tři. Každý oddíl je tvořen několika odstavci. V jejich rámci autor většinou rozvíjí jedno téma. Často se ale uchyluje k rozdělení jednoho tématu do dvou odstavců, především proto, aby předešel dlouhým souvislým blokům textu, které by sice tvořily jeden tematický celek, ale byly by velice nepřehledné. Při překladu jsem se držel autorova záměru pojednávat o jednom tématu v rámci jednoho odstavce, a proto jsem jeho autorovo členění ponechal beze změn.

Prostředky vertikálního členění nejsou v textu příliš časté – pokud pomineme zvýraznění nadpisů jednotlivých oddílů, používá autor pouze kurzívu u názvů literárních děl či názvů periodik.

3.1.4. Situace a prostředí

Míra místní zakotvenosti analyzovaného textu je vzhledem k jeho charakteru velmi vysoká. Území, o němž autor pojednává, je však velmi rozlehlé – od hranic se Spojenými státy po Peru, od Filipín po Španělsko. Co se týče časové zakotvenosti, je nutné uvést, že ačkoliv text obsahuje mnoho dat a časových údajů, žádný z nich není vztažen k současnosti (nebo přesněji řečeno k době vzniku díla). Autor se tedy snaží (v souladu se stylistickou teorií) o nadčasovost sdělení, které odráží stav poznání v době svého vzniku. (Čechová 1997: 151)

3.1.5. Adresát a příjemce sdělení

Předem tohoto oddílu je třeba upozornit, že adresát a příjemce sdělení se v případě překladových textů stoprocentně neshodují téměř nikdy.

Adresátem originálního textu je vzdělaný jedinec se zájmem o historii Španělska a jeho zámořských kolonií. Jelikož je překládaná kapitola pouze jednou z mnoha dalších, pojednávajících o jiných obdobích a aspektech španělských dějin, čtenář si může udělat kompletní obraz o roli Španělů ve světových dějinách. Tato segmentace je také určující pro charakteristiku zamýšleného adresáta knihy. Ten zde může najít buď pouze doplňující informace k určitému období, anebo pokud přečte publikaci celou, získá informace o celém dějinném vývoji. Z toho vyplývá, že čtenářem může být jak odborník na dané téma, hledající referenci pro svou vlastní tvorbu, tak i „poučený“ laik, jenž má historii jako svůj koníček. Publikace jako celek je tedy určena nejširší veřejnosti, jež má alespoň základní povědomí o španělské historii.

Pokud se zaměříme na vztah mezi adresátem a příjemcem textu, zjistíme, že mezi nimi panuje jisté napětí. V textu se totiž objevují termíny, jimž obyvatel španělsky mluvících oblastí porozumí, nicméně obyvatel střední Evropy by bez „pomoci“ překladatele mohl mít problémy. Jedná se především o názvy nejrůznějších institucí, postů, funkcí, jména panovníků, částečně i názvy měst, ale především způsoby odkazování se na pevninské Španělsko (*metrópoli, Corona, corte*). To naznačuje, že je zamýšlený adresát ze strany autora respektovaný, při překladu se ovšem míra respektu musí podvolit účelu komunikace a srozumitelnosti, proto jsem se uchýlil k různým druhům explikace – nejčastěji vnitřní vysvětlivky, dále různé opisy, modulace či poznámky pod čarou.

3.1.6. Téma a látka

Jak již bylo částečně naznačeno v předchozích oddílech, tématem analyzovaného textu je historický vývoj španělských zámořských kolonií v 18. století. Autor toto téma zpracovává z několika úhlů pohledu, nejprve podává popis americké společnosti kolem roku 1700, včetně demografických změn v tamní populaci, dále uvádí změny a reformy v oblasti kulturní, obchodní a politické a nakonec uvádí skutečnosti, které vedly k pozdějším nepokojům. V posledním oddílu kapitoly, kterou jsem z důvodu předepsaného rozsahu nemohl do své bakalářské práce zahrnout, autor popisuje také proces osamostatňování kolonií.

3.1.7. Funkční styl a slohový postup

Text se dá jednoznačně zařadit do funkčního stylu odborného, přesněji teoreticky odborného. Jak již bylo řečeno výše, text je určen odborníkům nebo poučeným laikům. Proto si autor může dovolit používat termíny bez jejich dalšího vysvětlení (*encomienda, repartimiento, corregimiento* aj.).

Zároveň je ale namístě poukázat na fakt, že mezi pojetím vědecky odborných textů v jednotlivých oblastech světa panují značné rozdíly. V prostředí pod vlivem německého způsobu vedení vědeckého diskursu (tj. i v českých odborných kruzích),

je velký důraz kladen na vyjádření pouze toho nezbytného pomocí termínů a jednoznačných pojmů. To může vést až k určité strohosti a kondenzovanosti vyjádření. Románský vědecký diskurs naopak preferuje popisovat fakta více způsoby a z mnoha stran proto, aby byl popis komplexní a co nejdokonalejší. Proto jsem se uchýlil k označení textu *El imperio ultramarino español* jako textu odborně vědeckého, ačkoliv českému pojetí tohoto funkčního stylu plně neodpovídá.

Převládající slohový postup v tomto textu je postup výkladový. Autor v díle popisuje vztahy a souvislosti mezi jednotlivými událostmi a snaží se analyzovat jejich dopady na americké obyvatelstvo. Čechová (1997: 67) uvádí, že pro texty, v nichž tento postup převládá, je typické rozvinutí navazování jednotlivých úseků textu pomocí spojovacích výrazů, *deixe*, odkazů apod. Ty se objevují i v analyzovaném textu (např. *así, de ahí, no sólo...sino también*, spojování výpovědí pomocí gerundií apod.)

3.2. Koncepce a metoda překladu

Jak jsem již uvedl v úvodu k této práci, mým cílem bylo vytvořit funkčně ekvivalentní reprezentaci originálního textu. Snažil jsem se o to, aby překlad působil na českého čtenáře stejně tak, jako originál působí na adresáta ideálního. Touto zásadou jsem se tedy řídil během celého procesu tvoření překladu. Zároveň jsem si byl ale vědom toho, že vzhledem k odlišným sociokulturním parametrům nebudu moci tuto podmínku splnit ve všech případech a budu se muset uchýlovat k úpravám v textu. Ty jsem ovšem prováděl pouze na nižších úrovních textu, tj. na úrovni lexikální a syntaktické, mou prioritou však bylo zachovat prvky tvořící rovinu stylistickou a především pragmatickou. Dále jsem musel také respektovat žánrově stylistické normy používané v českém odborném stylu, které se od těch španělských v určitých ohledech liší (viz oddíl 3.1.6.).

Na základě této koncepce jsem si vytyčil základní prvky překladatelské metody. Kladl jsem důraz především na srozumitelnost, proto jsem se rozhodl

rozdělit dlouhá a komplikovaná souvětí do několika vět a často i odlišně uspořádat. Se srozumitelností také souvisí vysvětlivky termínů vyskytujících se v originálu. Ty jsem se snažil provádět pomocí vnitřních vysvětlivek, neboť podle mého názoru nejsou tak rušivé jako poznámky pod čarou či poznámky překladatele. V případech složitějších a málo známých termínů jsem se ovšem k poznámkám překladatele uchýlit musel. Určité úpravy jsem provedl také v interpunkci. (Podrobnější informace o jednotlivých překladatelských problémech v následujících oddílech.)

3.3. Překladatelské problémy na úrovni lexikální

V následujících oddílech uvedu popis jednotlivých problémů, na něž jsem během překladu narazil. Budu postupovat směrem od nižších rovin výstavby textu k těm vyšším. Začnu proto lexikem, dále přejdu na jevy gramatické a syntaktické a přehled zakončím problematikou stylu. Všechny popsané jevy budu ilustrovat příklady z originálu (označenými jako O) a mým řešením v překladu (P).

3.3.1. Terminologie

Jak již bylo uvedeno, jedním ze základních rysů odborných textů je užívání odborných termínů. Jejich vlastností je jednoznačnost, přesnost a ustálenost. (Čechová 1995: 54) To bylo důvodem, proč jsem při jejich překladu musel dohledat odpovídající český ekvivalent. U termínů z politologie, ekonomie, demografie a dalších sociálních věd byla situace poměrně jednoduchá, české ekvivalenty jsou buď všeobecně známé, nebo jsou dohledatelné v odborných publikacích:

monarquía absoluta (O: 533) – *absolutní monarchie* (P: 9)

infraestructura viaria (O: 534) – *silniční infrastruktura* (P: 10)

restablecimiento demográfico (O: 535) – *obnovení demografického růstu* (P: 11)

grupos étnicos (O: 537) – *etnické skupiny* (P: 13)

mestizaje (O: 537) – *míšenectví* (P: 13)

descuartizamiento (O: 553) – *rozčtvrcení* (P: 29)

Stejně jsem se zachoval i v případě spojení *las prebendas y beneficios eclesiásticos* (O: 538). U těchto slov existují jak termíny z latiny (*prebendy* a *beneficia*), tak i ekvivalent původem český (*obročí*). Rozhodl jsem se použít termíny latinského původu, jednak proto, že původní český výraz je již archaický, a dále mě k tomuto rozhodnutí vedl vyšší absolutní počet výskytů výrazů *prebendy* a *beneficia* na internetu v porovnání s českým *obročím*.

Použití latinského výrazu *alter nos* (O: 533) pro označení zástupce monarchy v koloniích, tedy místokrále, se ve španělském prostředí příliš neužívá. Stejná situace panuje i v českém jazyce. Vzhledem k tomu, že autor tento neobvyklý výraz použil v jasném kontextu, je patrné, jaký význam nese. Proto jsem se ho při překladu rozhodl zachovat:

*La monarquía absoluta alcanzaría [...] el apogeo de su poder omnímodo, delegado en Indias en los virreyes como **alter nos** del monarca. (O: 533)*
*Jejím výkonem v amerických koloniích byl pověřen místokrál představující zde monarchovo **alter nos**. (P: 9)*

3.3.2. Vlastní jména

Vzhledem k tématu textu se v něm objevilo velké množství vlastních jmen, a to jmen osob (antroponym), míst (toponym) a jedinečných lidských výtvorů (chrématonym) – institucí, smluv a periodik.

U antroponym se vyskytl menší problém ve jménech panovníků. Vždy jsem si musel ověřit, jak se panovník jmenuje v českém prostředí. Jelikož měli mnohdy španělští monarchové stejné jméno jako rakouští panovníci z rodu Habsburků, často se k jejich jménům v češtině přidává přídomek „Španělský“. Tohoto úzu jsem se držel i já, pro zjednodušení textu jsem ho ovšem požil vždy pouze při prvním výskytu jména, jelikož v dalším kontextu již bylo patrné, o jakou osobnost se jedná. U jmen ostatních představitelů dějinného vývoje jsem vždy ověřoval tvar jejich jména. V několika případech jsem v originálu narazil na překlep, proto jsem ho v překladu upravil:

Bruno de Zavala/Bruno de Zabala (obě O: 548) – *Bruno de Zabala* (P: 24 a 25)
Juan Asencio Perdomo (O: 550) – *Juan Ascencio Perdomo* (P: 26)

I v oblasti toponym jsem narazil na několik překlepů. Pozornost jsem ale věnoval jinému aspektu překladu názvů lidských sídel. Autor v případě odkazu na dnešní Bogotu a Sucre používá starší označení Santa Fe de Bogotá a Charcas. V překladu jsem se rozhodl tato historická označení zachovat, především proto, že používání jejich moderních názvů by bylo v historickém kontextu nepřesné. Opět jsem však bral ohled na českého čtenáře a při prvním výskytu těchto názvů jsem v překladatelově poznámce vysvětlil, o jaká místa se jedná.

V případě Charcasu/Sucre ovšem vyvstal jiný problém – tento termín označuje jak samotné město, tak i provincii, v níž leží. V textu jsem to řešil následovně: pokud bylo z kontextu zřejmé, že se jedná o město, skloňoval jsem název podle vzoru „hrad“, bylo-li použito pro označení provincie, nechal jsem název nesklonný, popř. jsem před něj dal obecné označení *provincie*.

Co se týče chrématonym, situace byla celkem složitá. Vždy jsem se snažil dohledat české názvy všech periodik, institucí a smluv, málokdy se mi to však podařilo. Kašpar (2009: 147) uvádí český název deníku *Mercurio volante* (*Létající Merkur*), proto jsem se ho rozhodl použít i ve svém překladu. V případě ostatních periodik jsem vždy uvedl vlastní překlad a do závorky uvedl originální název. U názvů institucí byla situace snazší, v dostupných zdrojích se mi podařilo nalézt český ekvivalent následujících z nich:

Archivo General de Indias (O: 536) – *Generální archiv Indií* (P: 12)
Secretaría de Despacho de Indias (O: 541) – *Sekretariát Úřadu Indií* (P: 17)
Casa de Contratación (O: 541) – *Kontraktační dům* (P: 17)
Capitanía General (O: 543) – *Generální kapitanát* (P: 19)
Consejo de Indias (O: 544) – *Rada Indií* (P: 20)

U ostatních institucí jsem český název vytvořil sám. Jako vždy jsem při prvním výskytu uvedl oba názvy (nejprve český, poté původní španělský), v dalším textu jsem používal pouze název český. Výjimku tvoří název *Casy de Contratación*. Její český název používá pouze Kašpar, ostatní autoři (Opatrný a Polišenský) používají

název španělský. Jelikož je výraz *casa* snadno zapojitelný do českého systému skloňování, rozhodl jsem se nakonec pro užití originálního výrazu. Mé rozhodnutí také motivovala existence stejnojmenného článku na wikipedii,¹ na nějž by se mohl čtenář obrátit, kdyby o instituci sháněl další informace.

3.3.3. Explikace reálií

V předchozím oddílu jsem se věnoval problematice vlastních jmen a také jsem částečně nastínil problematiku explikace skutečností, které příjemci překladu nemusejí být známe.

Během překladu jsem se také musel zabývat problematikou převodu termínů označujících reálie typické pro Latinskou Ameriku či koloniální uspořádání. Pro nalezení jejich ekvivalentu jsem se musel uchýlit k dílům českých autorů či hledání na internetu. Vzhledem ke geografické odlehlosti území a téměř neexistujícím vztahům mezi českým prostředím a španělskými koloniemi termíny českého původu často neexistovaly. V těchto případech jsem se řídil územ v paralelních textech. Z nich vyplynulo, že autoři využívají původní termíny uvedené v kurzívě a to proto, aby naznačili jejich cizost:

encomienda (např. O: 533, P: 9)

corregimiento (O: 541, P 17)

flota (O: 544, P: 20)

mita (O: 552, P: 28)

Jak jsem již několikrát uvedl, adresátem originálního sdělení je buď odborník, nebo poučený laik. Autor tedy předpokládá, že čtenář tyto pojmy zná, proto neuvádí jejich vysvětlení. V českém kontextu ale nejsou příliš známe, což se projevuje grafickým zvýrazněním pomocí kurzívy v českých paralelních textech. Jedním z bodů mé překladatelské koncepce bylo usnadnit českému čtenáři pochopení textu. Jelikož se tyto termíny v textu objevují často (s výjimkou *mity*, která má pouze jeden výskyt, zato poměrně důležitý), rozhodl jsem se je vysvětlit. Vzhledem ke složitosti

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Casa_de_Contrataci%C3%B3n [citováno 30. července 2012]

definice jsem zvolil formu překladatelovy poznámky pod čarou. Pro tuto volbu jsem se řídil dvěma aspekty – zaprvé jsem nechtěl narušovat celistvost autorova textu a vkládat do něj relativně dlouhé definice, a zadruhé jsem se pro ně rozhodl proto, že v odborných textech jsou poznámky pod čarou časté, proto působí méně rušivě než např. v textech literárních.

3.4. Překladatelské problémy na úrovni gramatické a syntaktické

3.4.1. Problematika slovesných časů

Škála slovesných časů užitých v originálu byla velmi široká. Pro autora byly jedním ze způsobů k vyjádření časových souvislostí a logických vztahů mezi jednotlivými historickými událostmi. Autor tedy mohl jenom pomocí užití určité slovesné formy slovesa naznačit, v jakém vztahu je k ostatním. Užití systému minulých časů se také řídilo pravidly pro časovou souslednost. Musel jsem tedy sledovat, zdali jsem se při překladu příliš neřídil strukturou originálu a neudělal faktickou chybu, např. při překladu španělského imperfekta, které v nepřímém vyjádření označuje současnost dvou dějů. To se totiž do češtiny překládá přítomným časem:

[...] *los altos oficiales del Rey Católico [...] frecuentemente llegaron a entorpecer la investigación de los "visitadores" argumentando que las cosas en Indias **eran** distintas que en la metrópoli [...]* (O: 540)

[...] *vysokých úředníků, kteří se často vizitátorům snažili práci ztěžovat. Argumentovali tím, že poměry v Americe **jsou** odlišné od situace v evropském Španělsku [...]* (P: 16)

V textu se také často vyskytovalo použití podmiňovacího způsobu. Ten se vyskytoval nejenom ve větách závislých (kde bylo jeho užití vynuceno pravidly pro souslednost časovou), nýbrž také ve větách hlavních. Zde kondicionál v několika případech vyjadřoval svou „obvyklou“ funkci, tj. vyjádření podmíněných, pravděpodobných nebo nejistých jevů. Častěji ho autor ovšem používal k vyjádření následnosti k jinému ději minulému. Ten byl často vyjádřen pouze implicitně. Autor

kromě kondicionálu používal ve stejné funkci také tvarů jednoduchého času budoucího:

*La implantación de las intendencias en América no se hizo sin que crujieran las viejas estructuras de poder y sin graves resistencias populares traducidas en movimientos fiscales, prácticamente monopolizadores del proceso agitador que **sacudirá** a la América española a lo largo del siglo XVIII. (O: 541)*

V češtině lze pro překlad těchto jevů teoreticky využít například prezentu historického nebo budoucího času. Podle Čechové (1996: 152) se prezentu historického užívá pro docílení dějového spádu, naznačení neočekávaného zvratu děje apod., proto jsem se jeho užití v překladovém textu vyhýbal. Nakonec jsem se rozhodl, že pro překlad španělského kondicionálu vyjadřujícího následnost a budoucího času budu využívat minulého času, a pokud by bylo potřeba explicitně vyjádřit následek, použít též jiných prostředků, např. časových adverbii:

*Vytvoření intendencí v Americe se neobešlo bez rozvratu původních mocenských struktur a odporu místního obyvatelstva. Ten se **později** přeměnil do protestů proti daním, které španělskou Ameriku **ovládly** v průběhu 18. století. (P: 17)*

3.4.2. Polovětné konstrukce

Polovětné konstrukce (infinitivní, gerundiální a participiální) se ve španělských textech objevují velmi často. Do češtiny se překládají často souvětím souřadným či podřadným, větným členem, předložkou nebo pádovou koncovkou (Báez San José 1999: 208). V překládaném textu se objevovaly především konstrukce gerundiální, kvůli nimž byla souvětí složitě strukturovaná a narůstala do délky. Při překladu jsem se tedy musel vyrovnat jak se samotnými polovětnými konstrukcemi, tak i se složitostí souvětí, které jsem se s ohledem na českého čtenáře snažil zjednodušit.

3.4.2.1. Infinitivní konstrukce

V textu se často objevovaly konstrukce vyjadřující účel jednání uvozené spojkou *para*. Pro zachování čtivosti a srozumitelnosti jsem často využil volnější překlad spojený s přestylizací větného úseku nebo celé věty. Využíval jsem přitom určitý tvar slovesa.

*Algunos de ellos prestaron también sus informes **para aproximar el** conocimiento de América a los responsables de su gobierno [...] (O: 539)*
*Někteří z nich se ve svých zprávách **snažili zvýšit** povědomí zodpovědných vládních úředníků o Americe [...] (P: 15)*

Další častou infinitivní konstrukcí, která se v originálu hojně vykytovala, bylo spojení *al* + infinitiv vyjadřující současnost dvou dějů. V následujícím příkladu toto spojení také implicitně vyjadřuje příčinu. Z tohoto důvodu jsem se také rozhodl k překladu pomocí bezpředložkového spojení, v němž je příčinný vztah vyjádřen pouze pomlčkou:

*Por otro lado, territorios de tantas posibilidades como California, Nuevo Méjico y el Paraguay padecerán su carácter determinante de insularidad **al estar rodeados** de desiertos o de poblaciones indígenas no asimiladas o incluso hostiles. (O: 534)*
Kalifornie, Nové Mexiko a Paraguay, území oplývající rozsáhlými možnostmi, na druhou stranu strádala kvůli svému „ostrovnímu“ charakteru – obklopovaly je pouště či osídlení neasimilovaných a často i nepřátelských indiánů. (P: 10)

Při druhém výskytu této vazby jsem se uchýlil k slovnědruhovému transpozici a nahradil jsem ji podstatným jménem slovesným. Vedlo mě k tomu také tendence k nominálnímu vyjádření v odborných textech:

*[...] una larga nómina de sabios a los que habría que añadir aquellos que quedaron subyugados por el mundo americano **al conocerlo, al descubrirlo**: [...] (O: 538)*
*[...] dlouhá řádka dalších vědců, které **objevování a poznávání** Nového světa naprosto uchvátilo. (P: 14)*

3.4.2.2. Gerundiální vazby

Také gerundiální vazby vyjadřují současnost dvou dějů. Stejnou funkci má v češtině přechodník, ten je ovšem prostředek do jisté míry archaický, proto je jeho užití v tomto překladu nevhodné. Gerundiální vazby vyjadřující simultaneitu jsem nejčastěji překládal pomocí souřadných souvětí s poměrem slučovacím a často jsem se uchýlil i k rozdělení souvětí na více vět (jak jsem již naznačil v oddílu 3.1.2.):

*En 1774 la Corona promulgaría una real cédula por la que autorizaba la navegación libre de Pacífico, entre los puertos del Perú, la Nueva Granada, Guatemala y la Nueva España, aunque **excluyendo** de tal tráfico los géneros de China y España. (O: 546)*

*Roku 1774 vydal španělský král výnos umožňující volnou mořeplovbu mezi pacifickými přístavy v Peru, Nové Granadě, Guatemale a Novém Španělsku. Z této obchodní výměny **bylo** však **vyloučeno** zboží pocházející z Číny a Španělska. (P: 22)*

*Lógicamente, como consecuencia del Reglamento, la Casa de Contratación de Cádiz dejó de tener sentido y fue suprimida en 1790, **siendo sustituida** su función por [...] (O: 547)*

*Existence Casy de Contratación postrádala po vydání tohoto nařízení smysl, **a byla** proto roku 1790 **nahrazena** [...] (P: 23)*

Gerundium také vyjadřuje prostředek nebo způsob, s jehož pomocí bylo dosaženo určitého cíle. Takovéto vazby se v textu originálu taktéž vyskytly. Překládal jsem je často výrazem *pomocí*, ten totiž v češtině vyjadřuje stejnou sémantickou funkci:

*Para fomentar sus intereses, se preocupó de la ampliación del cultivo del cacao **concediendo** empréstitos y amplias ventajas a los agricultores [...] (O: 545)*

*Aby společnost podpořila svůj obchod, zajistila si **pomocí** poskytování půjček a dalších výhod zemědělcům rozšíření plantáží kaka. (P: 21)*

3.4.3. Transpozice

Vzhledem ke strukturním rozdílům mezi češtinou a španělštinou jsem při překladu musel mnohokrát užít překladatelského postupu slovnědruhově transpozice.

Častý byl přechod z podstatného jména v jazyce výchozím do kategorie adjektiv v jazyce cílovém:

*La implantación de las intendencias en América no se hizo sin que crujieran las viejas estructuras **de poder** [...] (O: 541)*

*Vytvoření intendencí v Americe se neobešlo bez rozvratu původních **mocenských** struktur [...] (P: 17)*

Uchýlil jsem se i k záměně substantiva za slovesný tvar:

*Sobre tales estimaciones Rosenblat supone **un crecimiento** anual simple de 65.000 individuos [...] (O: 536)*

*Na základě těchto odhadů Rosenblat předpokládá, že ročně **přibýlo** 65 tisíc osob [...] (P: 12)*

Ve svém překladu jsem také využil opačného postupu, tj. transpozici slovesného tvaru na podstatné jméno:

*Así, **cuando se cree** el virreinato de la Nueva Granada [...] (O: 534)*

*[...] **po vzniku** místokrálovství Nová Granada [...] (P: 10)*

Následující užití je příkladem procesu nahrazování přídavného jména příslovcem:

*Sobre tales estimaciones Rosenblat supone un crecimiento **anual** simple de 65.000 individuos [...] (O: 536)*

*Na základě těchto odhadů Rosenblat předpokládá, že **ročně** přibýlo 65 tisíc osob [...] (P: 12)*

V následujícím příkladu jsem místo příslovce využil podstatné jméno:

*Aunque muy **tardíamente** [...] (O: 538)*

*[...] i když s velkým **zpožděním** [...] (P: 14)*

V překladu jsem využil i transpozice syntaktické, během níž větné členy změnil svou funkci. Zároveň došlo i k částečné změně ve struktuře souvětí:

***Las diferencias internas** (podmět) **serán tan hondas** (jmenná část přísudku) **que explicarán** (přísudek vedlejší věty) **en buena parte la atomización de naciones que surgirán del primer proceso independentista.** (O: 534)*

***Hluboké** (přívlastek shodný) **vnitřní rozdíly** (podmět) **zčásti vysvětlují** (přísudek hlavní věty) **rozdrobení národů, k němuž došlo po prvním procesu osamostatňování.** (P: 10)*

3.4.4. Explicitace

Tématem explicitace a explikace jsem se částečně zabýval již v oddílu pojednávajícím o lexikálních jednotkách. V tomto oddíle se budu věnovat explicitaci na vyšší úrovni.

V textu se objevilo několik míst, jejichž pochopení a správné interpretaci jsem musel konzultovat další zdroje. Aby byl text pro čtenáře jednoznačný a snadno srozumitelný (tj. aby nemusel informace dohledávat), rozhodl jsem se tato nejasná místa vysvětlit. Vždy jsem se snažil využít vnitřní vysvětlivky,² které, jak jsem již zmínil, nenarušují celistvost textu. Zároveň jsem vysvětlivky využíval pouze v opravdu nutných případech – velké množství vysvětlivek by mohl čtenář překladu chápat tak, že je text určen nepoučené veřejnosti a mohl by se začít domnívat, že není adresátem textu.

První takové místo se objevilo již na první stránce v podobě citátu Antonia de Guevary:

Toda novedad... place al que la hace [...] (O: 533)

Na internetu jsem našel dokument, z něž tento citát pochází. Na základě širšího kontextu jsem mohl lépe pochopit původní význam tohoto citátu a podle něj upravit i český překlad. Celá věta v originálu zní následovně:

*Habéis, señor, también de advertir en que como entráis agora de nuevo, no intentéis de hacer muchas novedades, porque toda novedad, cuanto place al que la hace, tanto desplace al que se hace.*³

Autor v tomto úryvku udílí rady vévodovi Buendíovi, jak být lepším vládcem. Radí mu, aby nezaváděl příliš novinek, protože je lidé špatně snášejí. Rozhodl jsem se proto pro následující překlad:

Věci nově zavedené... jen jejich tvůrcům zdají se být podařené. (P: 9)

Toto řešení nejenom odpovídá významu citátu v originálním textu, nýbrž také smysluplně zapadá do kontextu překladu.

² Na jakých místech a proč jsem využil poznámky pod čarou, viz oddíly 3.3.1. a 3.3.2.

³<http://www.biblioteca-antologica.org/wp-content/uploads/2009/09/GUEVARA-Epistolas-familiares.pdf> [citováno 30. července 2012]

V následujícím případě jsem se uchýlil k explikaci především vzhledem k rozdílu mezi kulturním povědomím adresáta originálu a příjemce překladu:

[...] *una larga nómina de sabios a los que habría que añadir aquellos que quedaron subyugados por el mundo americano al conocerlo, al descubrirlo: el viaje de la Vacuna* [...] (O: 538)

[...] *dlouhá řádka dalších vědců, které objevování a poznávání Nového světa naprosto uchvátilo. Mezi ně patří účastníci výpravy přivážející vakcínu proti pravým neštovicím* [...] (P: 14-15)

V tomto případě jsem použil dvojí explikaci. Nejprve jsem místo výrazu *viaje* použil *účastníci výpravy*, jelikož předchozí věta popisuje jednotlivé osoby (*dlouhá řádka dalších vědců*), proto by ponechání výrazu *výprava* mohlo být poněkud matoucí. Druhý případ explicitace formou vnitřní vysvětlivky je rozšíření výrazu *Vacuna* na české *vakcína proti pravým neštovicím*. Tato výprava je mezi vědci považována za jeden z nejdůležitějších počinů vědy v 18. století. Jelikož autor používá výraz bez dalšího vysvětlení, vyvozují z toho, že předpokládá, že čtenář bude vědět, o jakou výpravu se jedná. Podle mého názoru ovšem není v českém prostředí tato výprava příliš známá, a proto jsem se (opět v souladu se svou snahou přiblížit překlad českému čtenáři) rozhodl explicitně vyjádřit, s jakým cílem účastníci této výpravy do Ameriky jeli.

3.4.5. Aktuální větné členění

Čeština i španělština se řadí mezi jazyky s relativně volným slovosledem. Podle pozice východiska a jádra výpovědi se dělí na slovosled objektivní (východisko předchází jádru) a subjektivní. O tom, jaký pořádek slov mluvčí použije, rozhoduje jeho záměr. Činiteli slovosledu ve španělštině jsou například postavení přídavných jmen a nepřízvučných tvarů osobních zájmen, pozice podmětu vůči přísudku (antepozice podmětu naznačuje pořádek objektivní, jeho postpozice naopak subjektivní), umístění příslovečného určení apod. (Báez San José 1999: 208-211)

Vzhledem k převažujícímu funkčnímu stylu textu originálu je slovosled vět většinou objektivní. Objektivní tedy musel zůstat i pořádek slov v českém překladu. Objektivní pořádek se v češtině projevuje tím, že východisko výpovědi se nachází v tématu a její jádro v rématu. Z tohoto důvodu jsem se musel často uchýlit k přesunutí jednotlivých větných členů na jiné místo v rámci věty tak, aby byl zachován vztah mezi východiskem (V) a jádrem (J) výpovědi:

De las compañías fundadas en la primera época del reformismo borbónico (V) sólo tres (J) alcanzaron importancia y permanecieron impertérritas a los embates del tiempo y de los acontecimientos bélicos [...] (O: 545)

Z obchodních společností založených v prvním období bourbonské reformace (V) ustály nápor času a válečných událostí a dosáhly většího významu pouze tři. (J) (P: 21)

Těchto zásad jsem se pro zachování funkční ekvivalence snažil držet v celém textu překladu. V některých větách bylo těžké přesně rozhodnout, která z informací je jádrem výpovědi, vždy jsem tedy vybral tu z nich, kterou jsem považoval za pravděpodobnější.

3.4.6. Koheze a koherence

Odborné texty se vyznačují vysokou mírou syntaktické propracovanosti, která se projevuje mimo jiné i v kohezi a koherenci. Při převodu do češtiny jsem se tedy musel zaměřovat na její prostředky, a to jak lexikální (deiktické výrazy, synonyma, hyperonyma, spojky apod.), tak i syntaktické. Mezi syntaktické prostředky koheze patří například elipsa či zopakování některého větného členu, viz např. následující dvě souvětí:

(1) La Real Compañía Guipuzcoana o de Caracas, con sede en Bilbao y capital fundacional previsto en 1.500.000 pesos fuertes, de los que Felipe V había suscrito 100.000 y se aseguró la exclusividad mercantil del cacao venezolano, así como los cueros, tabaco e índigo de la misma proveniencia. (2) Para fomentar sus intereses, se preocupó de la ampliación del cultivo del cacao concediendo empréstitos y amplias ventajas a los agricultores, pero tropezó con serias dificultades [...] (O: 545)

(3) Gipuzkoanská obchodní společnost se sídlem v Bilbao a působící v Caracasu disponovala základním kapitálem ve výši přibližně 1,5 milionu reálů (Filip V.

prispěl 100 tisíci). (4) Měla exkluzivitu na obchod s venezuelským kakaem, kůžemi, tabákem a indigem. (5) Aby společnost podpořila svůj obchod, zajistila si pomocí poskytování půjček a dalších výhod zemědělcům rozšíření plantáží kaka. Narazila však na vážné obtíže [...] (P: 21)

V češtině i španělštině je běžné, že ve dvou větách, které mají stejný podměť, se vyjádří pouze v první z nich a ve druhé je vyjádřen pouze elipticky. Proto se ve větě (2) objevuje sloveso v určitém tvaru, jehož podměť je vyjádřen ve větě předchozí. V českém překladu jsem ovšem souvětí musel rozdělit na více celků, proto jsem ve větě (5) opět podměť z první věty vyjádřil. Pokud bych podměť nějakým vhodným způsobem nevyjádřil, souvětí (5) by kvůli vzdálenosti od souvětí (3), v němž se „řídící“ podměť vyskytuje, mohlo na čtenáře působit nejasně.

Jedním z rysů odborných textů je logická posloupnost jejich obsahu. Abych tuto vlastnost zachoval, vkládal jsem v českém překladu do vět také spojky vyjadřující logické souvislosti (*avšak, nicméně, přesto, totiž*) nebo časové posloupnosti (*nejprve, dále, poté, nakonec*), jež byly v originálu vyjádřeny implicitně nebo pomocí jiných prostředků:

A fines de año, Túpac Amaru cercaba la ciudad de El Cuzco con 20.000 hombres, pero no pudo conquistarla a causa de sus moradores y la llegada de refuerzos de las provincias reales. (O: 553)

*Koncem roku Túpac Amaru zahájil obléhání tohoto města s podporou 20 tisíc mužů, ale město **nakonec** kvůli obraně místních a příjezdu posil z loajálních provincií dobýt nedokázal. (P: 29)*

3.5. Překladatelské problémy na úrovni stylistické

3.5.1. Délka vět a výčty

V práci jsem se již na několika místech zmínil o délce vět a jejich problematice převodu do češtiny. V originále věty často narůstaly do délky v důsledku užívání gerundiálních konstrukcí či pouhému souřadnému řazení informací za sebe. Vždy jsem se při převodu snažil věty zkrátit tak, aby nebyly informacemi přesyceny. V několika případech jsem se uchýlil také k přesunutí jednotlivých segmentů věty tak, aby informace v nich obsažené tvořily jeden ideový celek:

Los especialistas en demografía coinciden en afirmar la imposibilidad de efectuar una valoración global de la evaluación de la población indiana, toda vez que la escasez de testimonios documentales y su carácter local y fragmentario no permiten una cuantificación fiable, haciendo posibles únicamente los análisis regionales –en función de las fuentes existentes– y justificar la tendencia obviamente alcista de la población. (O: 535)

*Demografové se shodují na tom, že vzhledem k nedostatku dokumentů, jejich lokálnímu zaměření a útržkovitosti nelze přesně **určit** celkový počet amerického obyvatelstva a **důvody jeho zjevného růstu.** Na základě dostupných zdrojů je možné vypracovat analýzy pouze na regionální úrovni. (P: 11)*

S délkou vět také souvisí další aspekt, s nímž jsem se musel při překladu potýkat velmi často – výčty. Autor je používá velmi často, např. pro popis jednotlivých bodů určité reformy, seznam nově založených obchodních společností, výčet přístavů, z nichž mohly vyplouvat obchodní lodě aj. Výčty se vždy nacházely v jedné větě a obsahovaly mnohdy více než pět prvků. K jejich překladu jsem přistupoval dvojím způsobem. Pokud se jednalo o pouhý seznam dále nerozvitých prvků, např. seznam založených obchodních společností (O: 544), výčet jsem ponechal beze změn, tj. v jedné větě (P: 21). Pokud ovšem seznam obsahoval i další informace, např. jako v následující ukázce, vždy jsem ho rozdělil do několika vět tak, abych usnadnil porozumění a snížil přílišnou hustotu informací:

Los principios básicos en los que se apoyaba el aparato legal español eran: el proteccionismo económico mercantilista, el sistema de encomiendas como forma económica de explotación de la tierra, jurídica, en cuanto a la utilización legal de las fuerzas productivas, y fiscal; soporte administrativo homologado en los reinos metropolitanos, la asimilación de los indígenas mediante la cristianización; la esclavitud como forma de producción... (O: 533)

Španělský právní aparát se zde opíral o ekonomický protekcionismus v merkantilistickém duchu, systém encomiendy, jenž představoval levný způsob obdělávání půdy, z právního hlediska zajišťoval zákonný způsob využití pracovních sil a zároveň plnil i funkci daňovou. Další pilíře představovala státní správa strukturovaná po vzoru španělských království, asimilace indiánského obyvatelstva pomocí jeho christianizace, otroctví jako jeden ze způsobů výroby aj. (P: 9)

3.5.2. Modulace

Modulace je jeden z překladatelských postupů a spočívá v nahrazení určitého vyjádření jeho funkčním ekvivalentem v jazyce cílovém, který skutečnost popisuje z jiného úhlu pohledu. Používá se především při překladu obrazných vyjádření. (Dubský 1988: 45) Modulaci jsem využil při převodu následujících spojení:

Mención especial merecen las Noticias decretas de América facilitadas por Jorge Juan y Antonio de Ulloa, verdadero monumento informativo para el regimiento de las Indias. (O: 539)

Zvláštní zmínku si zaslouží Tajné zprávy z Ameriky (Noticias secretas de América) z pera Jorge Juana a Antonia de Ulloy, jež jsou opravdovou studnicí informací pro správu Indií. (P: 15)

Ze subjektivního slovosledu (předmět a přísudek předcházejí podmětu) a užití hodnotícího přídavného jména *verdadero* vyplývá vysoká míra subjektivnosti originální věty. Proto se domnívám, že spojení *oprávdivá studnice informací*, jakkoliv může znít poeticky, je v tomto kontextu funkčně ekvivalentní.

K další modulaci jsem přistoupil hned v další větě, v níž použitá metafora a její český převod vyjadřují totéž – začít panovat:

Cuando Felipe de Anjou ciñó a su frente la Corona de España[...] (O: 539)

Když [...] nastoupil na španělský trůn Filip z Anjou [...] (P: 15)

Tento překladatelský postup je ale nutné využít i pro překlad gramatických jevů, které se v cílovém jazyce nevyskytují. V následujícím případě jsem modulaci využil pro překlad předminulého času, jenž v češtině formálně existuje, ale jeho užití v praxi již vymizelo. Zároveň je zde modulace kombinována s transpozicí:

Dos años después, el rey decidió tomar la mitad de la producción de las encomiendas restantes por dos años como contribución especial para subvenir a los gastos de la guerra que ya se había declarado en Europa. (O: 541)

O dva roky později král rozhodl o tom, že během následujících dvou let bude polovina produkce ze zbývajících encomiend použita na pokrytí výdajů spojených s probíhající válkou v Evropě. (P: 17)

3.5.3. Kontextová synonyma

V překládaném textu autor často využíval kontextová synonyma pro označení institucí či entit, ke kterým se musel často odkazovat. Vznikaly tak například řady metaforických synonym označujících španělskou výkonnou moc (*metrópoli* – *monarca* – *Corona* – *Corte de Madrid*). Jelikož tyto výrazy označují jednu skutečnost, při překladu jsem se ve všech případech nedržel originálního výrazu a často ze skupiny možných českých kontextových synonym použil jiné. Tento postup jsem využíval především u překladu výrazu *metrópoli*, který v českém prostředí znamená pouze velké město, zatímco ve španělštině se tam označuje i evropské Španělsko z pohledu amerických kolonií. Proto jsem pro překlad kromě doslovných převodů výše uvedených synonym využíval také výrazy jako *centrální vláda*, *evropské Španělsko* či *Madrid*:

*El proyecto no se llevó a cabo y menos de veinte años después se iniciaba el proceso irreversible de separación de los viejos Reinos de indias de la **metrópoli**.* (O: 547)

*Tento projekt se nakonec neuskutečnil. Přibližně o dvacet let později však začal nezvratný proces vedoucí k odtržení amerických království od **Španělska**.* (P: 24)

Obdobná situace panovala u výrazů označujících španělské kolonie (*colonias/provincias americanas/ultramarinas* – *Indias* – *antiguos reinos indianos*). Zde jsem často používal spojení *zámořské/americké/španělské kolonie/province*, *Amerika*, v názvech institucí také *Indie* (v množném čísle)

3.5.4. Intertextualita

Autor v textu velmi často využívá poznatků jiných vědců. Děje se tak buď přímou citací (uvedení autora textu a jeho citací v uvozovkách), nebo popisem výsledků jejich bádání, např. u statistik o počtu obyvatelstva. Uvedené texty jsou většinou krátké oddíly – jedna nebo dvě věty. Texty pocházejí od jiných historiků, z toho vyplývá, že v nich také převládá funkční styl vědecky odborný. Proto při jejich převodu do češtiny nebylo nutné nijak měnit zavedené stylistické nasazení.

Na straně 552 autor uvádí popis vůdce jednoho z povstání indiánů Túpaca Amarua, který pochází od jeho současníka z 18. století:

Tenía majestad en el semblante, y su severidad natural pocas veces se explicaba con la risa. Para que aquella alma se hallaba de continuo retirada en su propio seno (si se puede hablar de esta suerte) y siempre ocupada en grandes asuntos. (O: 552)

Popis dále pokračuje, ale již z uvedeného úryvku lze poznat, že se jedná o charakteristiku s uměleckými rysy. Roli také hraje doba vzniku. Proto jsem při převodu musel upravit metodu překladu a používat výrazové prostředky typické pro uměleckou literaturu, především na úrovni lexikální. Pomocí přechodníku přítomného jsem se také pokusil úryvek archaizovat a dosáhnout toho, aby si i český čtenář uvědomil, že se jedná o text vytvořený v 18. století:

Ve vznešených rysech jeho přísné tváře se úsměv objevoval jen zřídka, neboť jeho duše dlela stále v jeho nitru (pokud lze o takovém štěstí hovořit) zaobírajíc se závažnými otázkami. (P: 28)

3.5.5. Vynechání

V průběhu překladu jsem se vynechávkám vyhýbal. Vždy jsem se snažil vyjádřit veškeré sémantické, stylistické a pragmatické rysy originálu a zároveň zachovat jeho formální obrys. Pokud jsem na určitých místech nahrazoval originální vyjádření, pokoušel jsem se o to, abych výsledné řešení bylo funkčně ekvivalentní s originálem.

Jak již bylo konstatováno v rámci translatologické analýzy, autor originálu se snaží čtenáři zprostředkovat co největší možné množství informací. To je vedeno jeho záměrem popsat téma ze všech úhlů pohledu. Ovšem autor na následujících dvou místech uvádí stejnou informaci, navíc téměř identickým způsobem:

La Real Compañía Guipuzcoana o de Caracas, con sede en Bilbao y capital fundacional previsto en 1.500.000 pesos fuertes, de los que Felipe V había suscrito 100.000 y se aseguró la exclusividad mercantil del cacao venezolano, así como los cueros, tabaco e índigo de la misma procedencia. (O: 545)
En 1749, la sublevación de Venezuela contra la Compañía Gipuzcoana de Caracas, creada en 1728 para detentar la exclusiva del comercio del cacao,

tabaco, cueros e índigo venezolanos, produciría una verdadera conmoción tanto en España como en Indias. (O: 549)

Domnívám se, že se jedná o chybu způsobenou časovým odstupem mezi tvorbou jednotlivých oddílů. Navíc autor ve druhém výskytu pojednává o povstáních proti společnosti, informace o důvodech jejího vzniku tedy příliš neodpovídají kontextu. Tyto důvody mě vedly k tomu, abych při druhém výskytu tuto vsuvku vypustil:

Povstání proti Gipuzkoanské společnosti v Caracasu roku 1749 doslova otřásl celým Španělskem a Amerikou. (P: 25)

4. ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo vytvořit funkčně ekvivalentní překlad. Pro jeho dosažení jsem musel použít všechny teoretické znalosti, které jsem během studia získal a použít je v praxi. Základem byla provedená translatologická analýza, k níž jsem se obracel při překladu nejasných míst. Ovšem ani ta mi často nepomohla při převodu reálií typických pro danou oblast. Často jsem se musel obracet na paralelní texty, za něž jsem považoval odborné publikace popisující dějiny dané oblasti. Po pochopení základních charakteristik dané reálie jsem se snažil vyhledat její český ekvivalent a pokud možno ověřit jeho užití i v jiných zdrojích.

Práce mi také pomohla pochopit zákonitosti převodu dlouhých úseků textu, v nichž jsem musel klást důraz také na kohezi a koherenci na úrovni textové, nejenom větné. Mým hlavním úkolem bylo zprostředkovat dílo českému čtenáři tak, aby se mohlo zařadit mezi obdobná díla vzešlá od českých autorů. Proto jsem musel dodržovat veškeré normy – jazykové, žánrově stylistické, ale také normy překladové.

Další přínos vidím v komentáři k překladu, který mě donutil provést hloubkovou reflexi svých překladatelských řešení, dokázat je obhájit a podložit věcnými argumenty. Pomocí této reflexe jsem se často i během psaní komentáře rozhodl provést v původním textu menší úpravy.

5. POUŽITÁ LITERATURA

Primární literatura

MARTÍNEZ RUIZ, Enrique et al. El imperio ultramarino español. In: *La España moderna*. Madrid: Istmo, 1992. ISBN 84-7090-277-6.

Sekundární literatura

Literatura věnující se historii Španělska a Latinské Ameriky

BUBEN, Petr – SOMOGYI, Petr. *Stručná historie států: Bolívie*. Praha: Libri, 2009. ISBN 80-7277-423-4.

KAŠPAR, Oldřich. *Dějiny karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-557-9.

KAŠPAR, Oldřich – MÁNKOVÁ, Eva. *Dějiny Mexika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 80-7106-340-7.

OPATRŇÝ, Josef. *Stručná historie států: Kuba*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7377-089-6

POLIŠENSKÝ, Josef. *Úvod do studia dějin a kultury Španělska a Latinské Ameriky*. Praha: SPN, 1966.

UBIERTO ARTETA, Antonio et al. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 80-7106-836-5.

Lingvisticky zaměřená literatura

BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio – DUBSKÝ, Josef – KRÁLOVÁ, Jana. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 1999. ISBN 80-7238-054-0.

ČECHOVÁ, Marie et al. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: Institut sociálních vztahů – nakladatelství, 1995. ISBN 80-8586-612-9.

ČECHOVÁ, Marie et al. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů – nakladatelství, 1997. ISBN 80-8586-621-8.

DUBSKÝ, Josef. *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – RUSÍNOVÁ, Zdenka (eds). *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-134-4.

KRÁLOVÁ, Jana. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-404-2.

Slovníky a příručky

Kolektiv autorů. *Španělsko-český česko-španělský velký slovník*. Brno: Lingea, 2005. ISBN 80-8706-264-7

KRAUS, Jiří et al. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-2000-982-5

MOLINER, María. *Diccionario de uso del español*. Madrid: Gredos, 2007. ISBN 84-2492-886-5.

Elektronické zdroje (vše citováno k 30. 7. 2012)

<http://www.demografie.info/>

<http://dalky.cz/cteni/c-jezuitske-redukce-v-paraguayi.html>

<http://lema.rae.es/drae/>

<http://prirucka.ujc.cas.cz/>

<http://www.biblioteca-antologica.org/wp-content/uploads/2009/09/GUEVARA-Epistolas-familiares.pdf>

PŘÍLOHA – text originálu